

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

EKONOMICKÁ FAKULTA

Téma diplomové práce

Vývoj platebního styku v souvislosti se vstupem ČR do EU

**The system of payment development in context of attachment
the Czech Republic to the European Union**

Bc. Michaela Kolísková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Liběna Kantnerová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Obchodní podnikání

Specializace: Marketing a management

2009

Poděkování

Děkuji Ing. Liběně Kantnerové za odbornou pomoc, cenné rady a připomínky při vedení a zpracování této diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Vývoj platebního styku v souvislosti se vstupem ČR do EU“ vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu použité literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, dne 25. srpna 2009

vlastnoruční podpis autora

OBSAH

1. ÚVOD.....	8
2. LITERÁRNÍ PŘEHLED.....	9
2.1 Bankovní platební styk.....	9
2.2 Právní úprava platebního styku	9
2.3 Formy platebního styku a zúčtování.....	11
2.4 Hotovostní operace.....	12
2.5 Bezhotovostní operace	13
2.6 Platební systémy.....	13
2.6.1 Účastníci platebního systému.....	14
2.6.2 Způsoby zúčtování	14
2.6.3 Rizika platebních systémů.....	16
2.7 Mezibankovní platební styk v ČR.....	17
2.7.1 Zúčtovací centrum ČNB.....	17
2.7.2 Smlouva o účtu.....	18
2.7.3 Bankovní spojení.....	19
2.7.4 Zákonné lhůty provádění převodů.....	20
2.8 Obchodování s cennými papíry.....	21
2.8.1 Vypořádací systémy	21
2.9 Přeshraniční platební styk	23
2.9.1 SWIFT	23
2.10 Elektronický platební styk.....	27
2.10.1 Definice základních pojmů.....	27
2.10.2 Elektronické platební systémy a peníze	27
2.10.3 Prostředky vzdáleného přístupu	30

3. METODICKÝ POSTUP.....	36
3.1 Cíl diplomové práce	36
3.2 Metodický postup.....	36
3.3 Zdroje informací.....	36
4. PRÁVNÍ ÚPRAVA PLATEBNÍHO STYKU	37
4.1 Bankovní systém po roce 1989	37
4.2 Integrace v oblasti platebního styku	37
4.3 Současná právní regulace	38
5. PLATEBNÍ SYSTÉMY V ČR, EU A VE SVĚTĚ	43
5.1 Systém CERTIS	43
5.1.1 Základní principy	43
5.1.2 Účastníci systému.....	44
5.1.3 Typy transakcí.....	45
5.1.4 Způsob vypořádání.....	47
5.1.5 Poplatková politika.....	47
5.2 Platební systémy v EU	48
5.2.1 TARGET	49
5.2.2 EURO1	50
5.2.3 STEP1	50
5.2.4 STEP 2	50
5.2.5 CLS	51
5.3 SEPA.....	51
5.3.1 Vymezení projektu SEPA	51
5.3.2 Harmonogram.....	52

6. CHARAKTERISTIKA ČNB	54
6.1 Cíle a funkce centrální banky	54
6.2 Informační otevřenost.....	55
6.3 Evropský systém centrálních bank	56
7. POROVNÁNÍ PLATEBNÍCH SYSTÉMŮ VČETNĚ CENÍKŮ POPLATKŮ	57
7.1 Platební styk v zemích EU	57
7.1.1 Platební styk zemí eurozóny.....	57
7.1.2 Platební styk zemí stojících mimo eurozónu.....	62
7.1.3 Platební styk v ČR.....	63
8. VÝSLEDKY	67
9. ZÁVĚR.....	70
10. SUMMARY	72
11. PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY	73
12. PŘÍLOHY	79

1. ÚVOD

V posledních letech oblast bankovníctví zaznamenala stále rostoucí trend zvyšování počtu bezhotovostních transakcí, které mimo jiné přímo souvisí i s rozvojem informačních technologií, dostupnosti internetu, zvyšováním bezpečnosti a snižováním nákladů těchto typů plateb, což bezpochyby ocení zejména klienti jednotlivých bankovních institucí. Takovému dynamickému vývoji je nutné přizpůsobit nejen technologickou základnu, ale i odpovídající právní rámec, který po vstupu České republiky do Evropské unie 1. května 2004 podléhá této integraci a snaze sjednotit domácí právní úpravu s právem Evropské unie.

Doposud je možné evropský platební styk vnímat jako fragmentované národní platební systémy, ovlivňované právními specifikami daných států. To samozřejmě vede k výrazným rozdílům v provádění platebního styku na národní úrovni v komparaci platebního styku na úrovni evropské, zejména pak co se týče efektivnosti, bezpečnosti a velikosti nákladů za zúčtování jednotlivých plateb. Tyto rozdíly se ještě více prohloubily po zavedení euro, jako jednotné měny. Vývoj infrastruktury platebního styku se zaměřuje zejména na odstranění bariér jednotného vnitřního trhu, který představuje jeden z hlavních ekonomických pilířů Evropské unie. Ten však nezbytně vyžaduje vysoký stupeň standardizace a integrace platebních infrastruktur.

V diplomové práci se kromě specifikace právní úpravy platebního styku zaměřuji také na deskripci jednotlivých platebních systémů nejen v České republice, ale fungujících i v ostatních členských státech Evropské unie, včetně zhodnocení jejich efektivity. Pozornost je věnována i budoucímu vývoji, který se opírá zejména o tolik diskutovaný vstup naší země do Evropské měnové unie, jenž je podmíněn nutnou migrací platebního systému TARGET2, který je v současnosti používán všemi členskými státy Eurozóny. Dalším velmi důležitým trendem posledních let je vývoj Jednotné platební oblasti SEPA, který je považován za nezbytný krok k odstranění překážek Jednotného vnitřního trhu a pro jeho úplné prosazení v oblasti platebního styku.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 Bankovní platební styk

Jedna z významných služeb, které banky poskytují, je zabezpečování hotovostních a bezhotovostních přesunů peněžních prostředků mezi jednotlivými subjekty hospodářského života. Směna v ekonomice je ale navíc doplněna ještě o další finanční procesy, při kterých banky využívají celou řadu různých operací a instrumentů. Je nesporné, že fungování a kvalita platebního styku ovlivňuje rozvoj ekonomiky daného státu.

Platební styk lze chápat jako neustálou inovaci služeb bank a nebankovních institucí, v rámci kterých jsou poskytovány jednotlivé nástroje platebního styku, zajištění a záruky, ale také zabezpečení financování obchodu [5].

2.2 Právní úprava platebního styku

V České republice je převod prostředků, ať už peněz či likvidity, mezi osobami považováno za soukromoprávní vztah. Základní principy a kritéria bankovních obchodů, na jejichž podkladě se utváří vztahy mezi bankou a klientem, jsou vymezeny v **zákoně č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku** (§§ 778 – 787) a v **zákoně č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku** (§§ 708-715). Obchodní zákoník částečně upravuje i dokumentární platební styk (§§ 682 – 699) a cestovní šeky (§ 720).

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie bylo nevyhnutelné zaměřit se i na oblast platebního styku. Dosavadní právní úprava byla nedostačující a neodpovídala předpisům práva ES. Bylo nezbytné přijmout zcela nové právní předpisy upravující tuto oblast a to zejména z harmonizačních důvodů.

Novou komplexní úpravu platebního styku představuje **zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech**. Tento zákon o platebním styku představuje základ právní úpravy, který vymezuje následující oblasti:

- peněžní převody (pravidla pro provádění platebního styku),
- elektronické platební prostředky (pravidla pro jejich vydávání a užívání),
- platební systémy (vznik a jejich provozování) [20].

Pravidla zakotvená v zákoně o platebním styku poskytují právní záruky pro klienta jako spotřebitele peněžních služeb přeshraničního i vnitrostátního charakteru a zároveň principy fungování platebních systémů, které vychází ze zásady ochrany funkčnosti a zajištění stability těchto systémů.

Další zásady platebního styku jsou obsaženy v následujících zákonech a předpisech:

- **zákon č. 21/1992 Sb., o bankách**, zaměřený na převod peněžních prostředků mezi bankami v české měně a na podmínky opravného zúčtování,
- **zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance**, vymezuje veškeré její činnosti, pravomoce a organizaci,
- **vyhláška České národní banky č. 547/2002 Sb.**, upravující náležitosti žádosti o předchozí souhlas k vydávání elektronických peněžních prostředků,
- **vyhláška České národní banky č. 548/2002 Sb.**, stanovující kritéria zúčtování v platebních systémech a náležitosti žádosti o licenci k provozování platebního systému,
- **vyhláška Státní banky československé č. 51/1992 Sb.**, o platebním styku a zúčtování mezi bankami,
- **vyhláška České národní banky č. 62/2004 Sb.**, doplňuje principy provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech, a jakým způsobem musí banky postupovat při opravném zúčtování,
- **úřední sdělení České národní banky pro předávání dat platebního styku ze dne 28. února 2002,**
- **úřední sdělení České národní banky ze dne 4. prosince 2002** o vydání Vzorových obchodních podmínek pro vydávání a užívání elektronických platebních prostředků,
- **ceník peněžních a obchodních služeb České národní banky,**
- **konstantní symboly** používané v platebním styku platné od 1. 1. 2002.

2.3 Formy platebního styku a zúčtování

Vztah mezi plátcem a příjemcem, jakým je definován platební styk, je možné uskutečňovat v různých formách. Kritériem pro základní rozdělení je způsob placení. Pokud dochází k přesunu peněžních prostředků v hotovosti, jedná se o tzv. hotovostní platební styk. V případě bezhotovostních převodů na účtech plátců a příjemců u bank hovoříme o tzv. bezhotovostním platebním styku.

Tabulka č. 1: Základní rozdělení platebního styku

Hledisko	Forma	Vysvětlení
Způsob placení	hotovostní platební styk	mezi plátcem a příjemcem dochází k přesunu peněz v hotovosti
	bezhotovostní platební styk	dochází k úhradě/inkasu pouze bezhotovostním převodem na účtech plátců a příjemců u bank
Teritorium	tuzemský platební styk	mezi subjekty uvnitř národní ekonomiky, zpravidla v tuzemské měně
	zahraniční platební styk	mezi tuzemskými a zahraničními subjekty včetně plateb prováděných tuzemskými subjekty v zahraničí
	přeshraniční platební styk	mezi tuzemskými subjekty ve vazbě na zahraniční subjekty ze zemí Evropského hospodářského prostoru (EHP) ve výši do 50 000 eur vč. částek v měnách zemí EHS
Lhůty k provedení	přednostní (expresní) platby	okamžité, urychlené odepsání peněžních prostředků z účtu klienta
	standardní platby	provedení příkazu klienta (platební operace) podle předem dohodnutých (standardních) podmínek
Náležitosti původních dokumentů	hladké platby	platba nemá vazbu na původní dokumenty, končí jí realizační fáze dokumentárního platebního styku
	dokumentární platby	mají bezprostřední vazbu na průvodní dokumenty a případně obsahují také bankovní závazek
Vstupuje-li banka do závazku či nikoli	závazkový platební styk	banka vstupuje vedle klienta nebo namísto něj do závazků při realizaci daného platebního nástroje
	bezzávazkový platební styk	banka vystupuje pouze jako převodník a nemá k platbě žádný závazkový právní vztah

Pramen: [5]

Mezi další hlediska dělení platebního styku patří například i teritorium, kde se přesun peněžních prostředků uskutečňuje, lhůty k jeho provedení, dle základních náležitostí původních dokumentů nebo zda-li vstupuje či nevstupuje banka do závazku, jak je zřejmé z tabulky č. 1.

Bezhotovostní styk představuje převážnou část obchodů zejména pro jeho jednoduchost a bezpečnost. Hotovostní platby tvoří pouze malou část obchodů z celkového objemu plateb.

2.4 Hotovostní operace

Jak již bylo výše uvedeno, hotovostní platební styk se uskutečňuje prostřednictvím bankovek a mincí a to zpravidla bez zprostředkování nějakou finanční institucí. Hotovostní forma úhrady se však v současné době využívá jen zřídka, nejčastěji z důvodu nedůvěry v platební schopnost či serióznost partnerského subjektu a v posledních letech je možné sledovat neustálý pokles používání tohoto způsobu platebního styku. Příčiny tohoto trendu spočívají především v nevýhodách používání hotovostních prostředků [5].

Operace, kdy dochází k přesunu bankovek a mincí mezi jednotlivými ekonomickými subjekty jsou daleko více nákladnější a rizikovější než bezhotovostní platební styk. Působí zde zejména riziko odcizení, ztráty nebo dokonce padělání peněz. Hotovostní prostředky navíc představují tzv. mrtvé zdroje, ze kterých neplynou úroky. Další zásadní nevýhodou je časová náročnost provedení transakce jak ze strany plátce, tak i ze strany příjemce platebních prostředků, kdy se oba partneři musí sejít ve stejný čas, na stejném místě a celá transakce je spojena se složitým procesem přepočítávání peněžních prostředků, bezpečným uložením a dalšími dodatečnými činnostmi. Z těchto důvodů se hotovostní formy platebního styku uplatňují při úhradách menších peněžních částek.

Eliminování či omezení rizik vyplývajících z hotovostních převodů peněžních prostředků je také předmětem příslušné legislativní úpravy platebního styku. **Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti** reguluje situace, kdy jsou fyzické a právnické osoby povinny provést platbu bezhotovostním způsobem. Tato restrikce se vztahuje na platby (kromě jasně specifikovaných, jako je například platba daní a poplatků, mezd, důchodů atd.), jejichž výše překračuje částku 15 000 eur. Do této finanční hranice se řadí veškeré platby v české i cizí měně, které jsou uskutečněny stejnými ekonomickými subjekty během jednoho kalendářního dne. Dodržování ustanovení o povinných bezhotovostních platbách

kontrolují územní finanční orgány a celní orgány, které mohou udělit pokutu od 10 000 Kč až do výše 5 000 000 Kč [24].

Existence mnohých rizikových faktorů působících během hotovostních operací a částečně i legislativní úprava pro zvýšení bezpečnosti a ochrany partnerských subjektů přispívá k výraznému omezení používání této formy placení a zároveň upřednostňování bezhotovostního platebního styku.

2.5 Bezhotovostní operace

Základní činnost bankovních institucí představuje právě bezhotovostní platební styk, prostřednictvím kterého banka na příkaz svého klienta provede peněžní úhradu na vrub či ve prospěch jeho účtu nebo naopak umožní inkaso peněžní částky. V rámci bezhotovostního platebního styku dále rozlišujeme, jestli se platební transakce uskutečňují prostřednictvím jedné banky nebo mezi bankami. Pokud jsou plátce i příjemce platby klienty jedné banky, jedná se o vnitrobankovní platební systémy. Mezibankovní platební systémy naopak představují situaci, kdy jsou plátce a příjemce klienty jiných bank a na základě toho se uskutečňují vzájemné obchody mezi bankami.

2.6 Platební systémy

Platební systém zajišťuje převody peněžních prostředků na základě licence, kterou uděluje Česká národní banka po splnění následujících podmínek:

- řídí se právem ČR,
- má minimálně tři účastníky,
- je provozován na základě písemné smlouvy,
- provozovatel systému je držitelem licence,
- převody peněžních prostředků jsou prováděny dle pravidel stanovených v zákoně o platebním styku.

Hlavní zásadou zúčtování je zajištění neodvolatelnosti platebního systému. Tento princip vychází ze Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/62/ES, o neodvolatelnosti vypořádání v platebních systémech a vypořádání obchodů s cennými papíry. Obecně lze konstatovat, že pokud již byly příkazy účastníka přijaty k zúčtování do daného systému, není možné je jakýmkoliv způsobem odvolat [5].

2.6.1 Účastníci platebního systému

Dle zákona o platebním styku č. 124/2002 Sb., § 24 se za účastníky platebního styku považují:

Peněžní instituce

Odpovídají za splnění finančních závazků vyplývajících z jejich příkazů přijatých systémem (banky a pobočky zahraničních bank, jiné osoby, které jsou oprávněny přijímat vklady od veřejnosti a poskytovat úvěry dle zvláštního právního předpisu).

Zprostředkovatelské subjekty

Plní v systému různé úkoly nebo funkce (například přijímání příkazů daných systémem, provádění zúčtování a započtení vzájemných pohledávek a závazků tzv. clearing house,)

Centrální banky

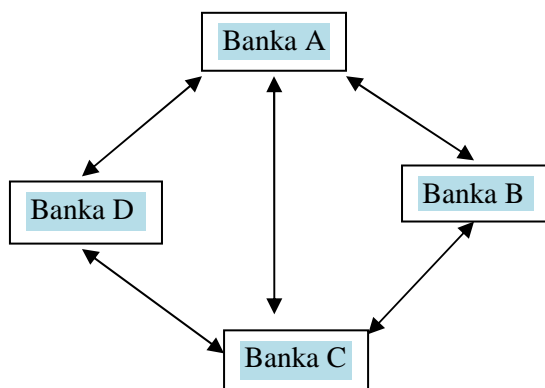
Do této skupiny účastníků se řadí kromě České národní banky, centrální banky jiných států i Evropská centrální banka.

Z výše uvedeného vyplývá, že účastníkem platebního systému může být osoba se sídlem nebo místem podnikání v tuzemsku, ale i v jiném třetím státě [20].

2.6.2 Způsoby zúčtování

Podle Máčeho [5] zúčtování mezi bankami obecně funguje prostřednictvím **korespondentského platebního systému** v rámci přímého spojení bank přes navzájem otevřené účty platebního styku, jakými jsou nostro a loro účty. Tento platební systém se používá především v zahraničním platebním styku. Banky si vzájemně otevírají korespondentské účty a vytváří tak tzv. síť obchodního spojení. Název užívaný jako nostro účet (z italštiny naše) značí účet, který má naše banka otevřený u jiné banky a naopak loro účet (z italštiny vaše) je účet, který vede naše banka pro banku jinou.

Obr. č. 1: Princip zúčtování prostřednictvím korespondentských bank

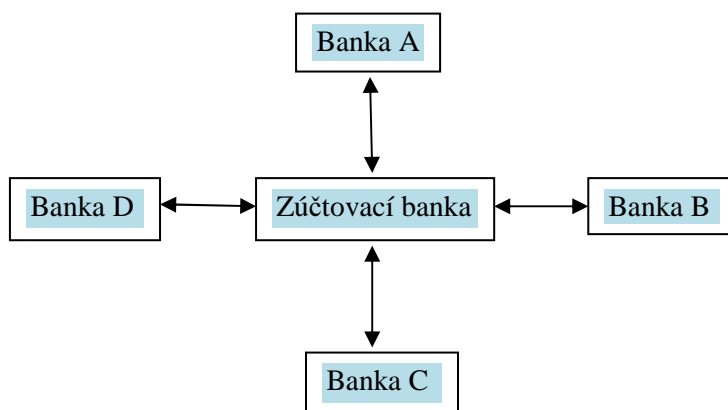

Pramen: [5]

K přímému provedení platby banka potřebuje přímé bankovní spojení s jinou bankou. Pokud banka toto bankovní spojení nemá, musí uplatnit platební cestu prostřednictvím jiné banky.

Druhý způsob provedení platebních systémů funguje za využití **clearingu**. Tento platební systém provádí zúčtování plateb prostřednictvím zúčtovací banky, u které mají obchodní banky otevřen nostro účet. Zúčtovací bankou může být centrální banka, komerční banka či jiná finanční instituce. Zúčtovací centrum je ale většinou v centrální bance z důvodu konkurenční rivality, bezpečnosti a likvidity.

Obr. č. 2: Princip mezibankovního platebního systému se zúčtovací bankou

Pramen: [5]

Clearingové platební systémy se používají především ve vnitrostátním platebním styku. Hlavní výhoda tohoto systému spočívá v menším objemu vázaných prostředků, což souvisí i s faktem, že obchodní banka může využívat pouze jeden účet pro platební styk.

Clearingový platební systém může být založen na:

- netto principu,
- brutto principu.

Při platebním systému založeném na netto principu se provádí vzájemné zúčtování veškerých plateb za určité období a na konci tohoto období zúčtovací banka připiše kladné saldo plateb nebo v opačném případě srazí záporné saldo plateb z účtu dané banky.

Brutto princip spočívá v zúčtování transakce po transakci bez vzájemného kompenzování došlých a odeslaných plateb.

V České republice se mnohem častěji používá clearingový systém, který je rychlejší a pro obchodní banky představuje nižší náklady.

2.6.3 Rizika platebních systémů

Dle Jílka [3] s růstem objemu mezinárodních plateb je důležité zajistit bezpečnost platebních systémů snížením rizik, legislativním opatřením, zvýšením spolehlivosti platebních systémů a podobně. Při využívání příhraničních plateb vyvstává celá řada problémů, které jsou důsledkem různých národních právních systémů, národních měn a národních dohledů.

S platbami je spojeno šest hlavních rizik:

- měnové vypořádací riziko (poskytnutí jedné měny, aniž dojde k přijetí měny druhé, riziko trvá od příkazu k platbě prodávané měny až do okamžiku konečného přijetí kupované měny),
- riziko financování (riziko ztráty v případě momentální platební neschopnosti),
- úvěrové riziko (ztráta ze selhání dlužníka),
- riziko zácpy (jeden nebo více účastníků systému oddalují provedení svých vypořádání, dokud neobdrží dostatek peněz či likvidity od jiných účastníků),

- systémové riziko (tzv. riziko přenosu potíží, kdy neschopnost jedné instituce dostát svým závazkům způsobí, že jiné instituce se dostanou do stejné situace).

2.7 Mezibankovní platební styk v ČR

Platební styk v České republice se zpravidla zprostředkovává prostřednictvím clearingového platebního systému. Základem tohoto systému je zúčtovací centrum v rámci České národní banky, která bance zřizuje nostro účet.

2.7.1 Zúčtovací centrum ČNB

Jílek [3] uvádí, že v průběhu účetního dne předávají banky zúčtovacímu centru data s platbami v elektronické formě dle předem stanovených podmínek ČNB. Banky tak pro předávání dat mohou využívat buď datové komunikační sítě nebo magnetické nosiče, jakými jsou například magnetické pásky, kompaktní disky či diskety. V současnosti se však mnohem více využívají datové sítě, zvláště pak od roku 2001, kdy byl zprovozněn systém zabezpečení dat (SZD). Tento systém pracuje na principu elektronické pošty a využívá privátní linky mezi bankami a zúčtovacím centrem. SZD umožňuje předávání dat ve formě digitálně podepsané a zašifrované zprávy.

Všechna data, která zúčtovací centrum přebírá jsou nejprve zkontrolována. Sleduje se autorizace dat, úplnost, integrita a obsahová správnost jednotlivých polí. V dalším kroku se ověřuje hledisko krytí. V případě, že celý kontrolní proces proběhne v pořádku, platba je okamžitě zúčtována, čímž je účet banky plátce debetován a účet banky příjemce obdrží odpovídající kredit. Pokud se vyskytne situace, kdy zúčtovací centrum zjistí, že banka plátce nemá dostatek likvidity na provedení transakce, platba je umístěna do tzv. „zadržené fronty“. To znamená, že po informování o této skutečnosti má banka čas do konce účetního dne získat likviditu např. čekáním na platbu z jiné banky, úvěrem od jiné banky, formou jednodenního úvěrového nástroje od ČNB apod. Pokud však banka potřebnou likviditu do konce účetního dne nezíská, je původní příkaz k platbě odmítnut a vrácen zasílající bance [3].

2.7.2 Smlouva o účtu

Účastníci mezibankovního platebního systému si mohou pro zajištění platebního systému fungujícího na principu clearing, otevřít účet u zúčtovacího centra ČNB. Nezbytnou podmínkou je ale uzavření písemné smlouvy o účtu. Součástí této smlouvy jsou i Podmínky České národní banky pro vedení účtů a provádění platebního styku a Ceník peněžních a obchodních služeb České národní banky.

Před uzavřením smlouvy o účtu musí budoucí majitel účtu prokázat svou právní existenci a dále dle Podmínek ČNB pro vedení účtů a provádění platebního styku dodat další údaje:

- dokument potvrzující právní existenci (zřizovací listina, výpis z OR, živnostenský list apod.),
- doklad o přidělení IČ,
- jmenovací dekret vedoucího organizační složky státu nebo statutárního orgánu,
- ověřený podpis statutárního orgánu nebo vedoucího organizační složky státu,
- plnou moc nebo pověření.

Na tiskopis ČNB majitel uvede svůj podpisový vzor, popřípadě i jiné osoby, které budou oprávněny nakládat s peněžními prostředky na účtu.

Schlossberger [11] uvádí, že samotná smlouva musí definovat místo, způsob a čas předávání dat platebního styku, včetně jejich formátu a struktury, určení osob odpovědných za komplexní a správnou transformaci dat, podmínky úročení účtu, poplatky za poskytované služby i způsoby jejich vybírání. V případě nedodržení přesně stanoveného formátu dat a požadovaných náležitostí pro konkrétní položku platebního styku zúčtovací centrum neprovede zúčtování a formuláře s daty se vrací zpět bance, která za to nese i odpovědnost vůči svým klientům.

Důležitou součástí smlouvy o účtu je také harmonogram provozu zúčtovacího centra s vymezením cenových pásem za jednotlivé poskytované služby. Jejich zúčtování provádí ČNB jednou měsíčně k tíži příslušného účtu banky [11].

Výše a způsoby stanovení cen za vedení účtu a poskytování jednotlivých služeb je stanoveno v Ceníku peněžních a obchodních služeb České národní banky. Ceník je k nahlédnutí v příloze č. 1.

Osobní údaje o majitelích účtů a zmocněných osobách zpracovává ČNB ve své vnitřní evidenci. V průběhu vedení účtu zúčtovací centrum pozoruje, zda na účtech neprobíhají podezřelé obchody směřující k legalizaci výnosů z trestné činnosti. Zůstatek peněžních prostředků na účtu se úročí platnými úrokovými sazbami ČNB. Výše úrokové sazby nebo způsob jejího případného výpočtu je vymezeno ve smlouvě o účtu. Úročení peněžních prostředků na účtu začíná dnem zúčtování těchto prostředků na účtu a končí dnem předcházejícímu dni jejich výběru nebo převodu na účet jiný. Informace o zúčtování úroků je součástí výpisu z účtu, prostřednictvím kterého ČNB informuje majitele účtu i o stavu peněžních prostředků na účtu a o provedení plateb z účtu. Výpis z účtu může mít přitom jak písemnou, tak i elektronickou formu na základě zvláštní smlouvy [34].

2.7.3 Bankovní spojení

Bankovní spojení v mezibankovním platebním styku identifikuje účet klienta a zároveň patří k povinným náležitostem příkazu. Bankovní spojení se skládá z čísla účtu klienta a dále z identifikačního kódu banky. Tyto dvě části musí být vždy v písemné podobě a zřetelně odděleny (například mezerou či pomlčkou). V bankovním spojení jsou povoleny pouze numerické znaky.

Banka stanoví číslo účtu dle vyhlášky č. 62/2004 Sb. § 4 tak, aby obsahovalo nejvýše 16 číselných znaků, z nichž je zřejmé předčíslí, které obsahuje nejvíce 6 číselných znaků a pak základní část čísla účtu, která tvoří nejméně 2 a zároveň nejvíce 10 číselných znaků s tím, že alespoň dva z nich nesmí být nulové. Předčíslí však nemusí být v čísle účtu obsaženo. Základní struktura bankovního spojení je společná pro všechny banky v České republice.

Máče [5] uvádí, že formát spojení je strukturován následujícím způsobem:

UUUUUKMMMMMMMMKM/BBBB

Prvních šest čísel znaku U tvoří předčíslí, jehož součástí je i kontrolní číslo K na modul 11, prostřednictvím kterého se provádí automatická kontrola správnosti uváděného čísla účtu. Dalších deset čísel znaku M opět s kontrolním číslem K již představuje základní část čísla účtu bankovního spojení. Poslední čtyři znaky za lomítkem vytvářejí tzv. kód banky, který plní funkci adresy konkrétní banky. Kódy bank stanovuje ČNB v Číselníku účastníků platebního styku v ČR (CPS) a informuje o tom nejen banky, ale i veřejnost. Bez kódu

banky nemůže být provedena žádná mezibankovní platba. Aktuální seznam nejznámějších bank s jejich identifikačními kódy jsou uvedeny v příloze č. 2.

Struktura bankovního spojení je také zřejmá z následující tabulky.

Tabulka č. 2: Struktura bankovního spojení

	123456-1234567890/1234	19-2000145399/0800			
		Význam	Délka min/max	Nevýznamový znak	Příklad
a1	123456	První část čísla účtu (předčíslí)	0/6n	0	0...
a2	1234567890	Druhá, základní část čísla účtu	2/10n	0	0...
b	1234	Kód banky	4/4n		
		Celkem	6/20n		

Pramen: [27]

Samotná písemná forma konkrétního bankovního spojení v tuzemském platebním styku je uvedena v tabulce č. 3. První a druhá část účtu je oddělena pomlčkou. Za lomítkem je uváděn kód banky.

Tabulka č. 3: Příklady písemné formy bankovního spojení

Plný formát	Běžný zápis	Vlastní číslo účtu
000019-2000145399/0800	19-2000145399/0800	19-2000145399
000000-0145254386/2400	145254386/2400	145254386

Pramen: [27]

2.7.4 Zákonné lhůty provádění převodů

Lhůty převodu peněz mezi jednotlivými bankami je legislativně upraveno v zákoně o platebním styku č. 124/2002 Sb. Dle tohoto zákona je převádějíci instituce příkazce povinna zajistit předání platby na území České republiky v české měně v rámci mezibankovního platebního styku, a to připsáním částky převodu ve prospěch účtu převádějíci instituce příjemce, nejpozději následující bankovní pracovní den po dni účinnosti příkazu k převodu, pokud však nebyla dohodnuta lhůta kratší. Částka převodu

musí být příjemci poskytnuta v den, kdy nastala účinnost příkazu k převodu, nebo následující bankovní pracovní den, pokud den účinnosti příkazu k převodu není bankovním pracovním dnem [20].

Bankovním pracovním dnem se dle zákona o platebním styku rozumí den, ve kterém převádějící instituce účastníci se provádění nebo jen zprostředkování určité části převodu, běžně vykonávají svou činností.

Mohou nastat i situace, kdy převádějící instituce příjemce není schopna identifikovat příjemce částky převodu. V takovém případě se částka převodu bez zbytečného odkladu vrací převádějící instituci příkazce [20].

2.8 Obchodování s cennými papíry

Na území České republiky zajišťují obchody s cennými papíry dvě veřejně obchodovatelné společnosti, jakými jsou Burza cenných papírů Praha a RM-SYSTÉM.

2.8.1 Vypořádací systémy

Pro proces vypořádání cenných papírů se v rámci České republiky využívají celkem tři nezávislé systémy, jakými jsou:

- SKD (Systém krátkodobých dluhopisů),
- UNIVYC (Univerzální vypořádací centrum),
- RM-SYSTÉM.

Systém krátkodobých dluhopisů

SKD je provozován pod záštitou ČNB od května roku 1995 a je určen pro emisi a registraci zaknihovaných cenných papírů se splatností do jednoho roku, zabezpečuje jejich primární prodej (aukce), následně také vypořádání obchodů s takovými cennými papíry a nakonec i splacení dluhopisů po skončení jejich splatnosti. V tomto systému jsou registrovány státní pokladniční poukázky a poukázky ČNB. Je ale důležité podotknout, že pokud si chce žadatel otevřít účet cenných papírů, musí nejprve splnit všechny podmínky dané zákonem č. 591/92 Sb. o cenných papírech a pravidla SKD [3].

Modrá kniha [28] uvádí, že účastníci SKD se rozdělují na agenty, klienty a od 1.7.2005 na custodiany. Klientem se rozumí právnická či fyzická osoba, která uzavřela s ČNB smlouvu o účtu vlastníka cenných papírů v SKD. Klient má však přístup ke každému

svému účtu prostřednictvím agenta, který je ve smlouvě uveden. Custodianem může být právnická osoba, která s ČNB uzavřela smlouvu o účtu zákazníků v SKD, kde jsou evidovány cenné papíry ve vlastnictví jiných osob než je daný custodian. Ke každému účtu má custodian přístup stejně jako klient pouze prostřednictvím svého agenta, který jako jediný z účastníků uzavírá s ČNB dohodu o přístupu ke komunikační bráně ČNB. Tímto získává agent online spojení s SKD. Současně však musí mít agent účet mezibankovního platebního styku. Ke konci roku 2006 bylo registrováno 22 agentů, 109 klientů, 4 custodiáni a 152 majetkových účtů v SKD.

System krátkodobých dluhopisů funguje na bázi dodávky proti placení (DVP – delivery versus payment). To znamená, že je převod dokončen až po uskutečnění plateb v systému CERTIS. Každá transakce se vypořádává individuálně v den uskutečnění obchodu. Nejprve dochází k zablokování cenných papírů na majetkovém účtu prodávajícího. Bezprostředně poté je vytvořen příkaz systému CERTIS k převodu příslušné částky z účtu banky agenta kupujícího. Po převodu finanční částky se také provede převod již zablokovaných cenných papírů ve prospěch kupujícího.

SKD pomáhá i zabezpečit hladký provoz systému CERTIS a to tím, že ČNB může využít cenné papíry, které jsou ve vlastnictví bank, jako zástavu pro vnitrodenní úvěr [28].

Univerzální vypořádací centrum

UNIVYC vypořádává obchody s veškerými majetkovými cennými papíry, podílovými fondy a dluhopisy, které jsou znamenány na BCPP (Burza cenných papírů Praha), která je zároveň vlastníkem tohoto systému, ale i mimoburzovní transakce s cennými papíry a jinými investičními nástroji.

UNIVYC funguje na účastnickém principu. Pokud právnická osoba splňuje podmínky dané zákonem o podnikání na kapitálovém trhu a zároveň splatila základní jmění ve výši minimálně 10 mil. Kč, může se stát účastníkem tohoto systému. Vypořádání probíhá individuálně, a to dodáním cenných papírů a převodem peněžních prostředků [28].

RM-SYSTÉM

RM-SYSTÉM je elektronický mimoburzovní trh, na kterém se může podílet jakýkoliv účastník, ať už se jedná o drobného investora, brokera, investiční společnost a podobně.

V rámci tohoto posledního systému určeného pro vypořádání cenných papírů se zpracovávají ty obchody, kde jsou cenné papíry znamenány na trhu RM-SYSTÉMU. Vypořádání cenných papírů se uskutečňuje průběžně. Součástí vypořádání je i tzv. předobchodní validace, kdy se před uskutečněním obchodu ověřují majetkové účty v SCP (Středisko cenných papírů).

2.9 Přeshraniční platební styk

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie nabyla účinnosti i druhá část zákona o platebním styku č. 124/2002 Sb., která reguluje přeshraniční převody. Dle tohoto zákona se přeshraničním převodem rozumí převod peněžních prostředků z jednoho členského státu EU/EHP do jiného, a to v domácí měně kteréhokoliv z těchto států až do výše 50 000 EUR. Ustanovení zákona týkající se přeshraničních převodů se vztahuje i na nebankovní instituce, které zajišťují tyto převody na základě devizové licence udělené ČNB.

Platby v zahraniční měně již nezpracovává zúčtovací centrum ČNB, jak tomu bylo u tuzemského mezibankovního platebního styku. Přeshraniční platební styk zabezpečují banky ve spolupráci se zahraničními korespondenčními bankami. Pro zprostředkování takových převodů se tedy využívá vícero zúčtovacích center a celý proces daného převodu peněžních prostředků v cizí měně je mnohem složitější, což se také odráží ve vyšších nákladech, než je tomu u korunových plateb.

Nezbytnou podmínku pro zajištění bezhotovostního platebního styku se zahraničím je využívání bezpečné telekomunikační sítě pro výměnu dat.

2.9.1 SWIFT

Schlossberger [11] uvádí, že telekomunikační síť Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication známá pod zkratkou SWIFT je provozována stejnojmennou společností pro celosvětovou mezibankovní finanční telekomunikaci již od roku 1973, a to pro potřeby korespondentského i clearingového platebního styku. Prostřednictvím této sítě si banky a finanční instituce mohou předávat data o platebních a finančních transakcích a další související informace. Jedná se přitom o efektivní, rychlý a zároveň bezpečný přenos datových souborů. Swiftová síť má celkem dvě hlavní navzájem propojená operační střediska, která mají záložní charakter. Jedno z nich se nachází

v Leidenu (Evropa) a druhé v New Yorku (USA). Služby, které tato organizace poskytuje jsou zpoplatněny a výnosy z těchto poplatků jsou využívány k pokrytí nákladů na provoz a rozvoj swiftové sítě.

Využíváním swiftové sítě získávají banky zejména následující výhody:

- rychlou komunikaci s ostatními bankami nebo finančními institucemi po celém světě,
- zvýšení produktivity zpracování informací (vše je automatizováno),
- snížení nákladů na přenos informací např. oproti původní dálkopisné zprávě,
- zvýšení bezpečnosti při přenosu informací.

Kalabis [4] uvádí, že aby mohla být banka napojena do swiftové sítě, je k tomu nezbytné schválení žádosti napojení vedením SWIFT a také zaplacení členského příspěvku.

V současné době využívá systém SWIFT přes 8300 účastníků, kteří pochází z 208 zemí světa [11].

2.9.1.1 Swiftová adresa

K identifikaci odesílatele a příjemce slouží swiftové adresy, které mají závaznou strukturu a mohou být osmi či jedenáctimístné a jsou popsány normou ISO 9362. Přehled swiftových kódů bank je uveden v příloze č. 3. Dle jednotlivých kódů lze identifikovat strukturu swiftové adresy [5].

Swiftová adresa (BIC – The Bank Identifier Code) se skládá se z těchto kódů:

- kód banky (pro identifikaci banky – 4 abecední znaky),
- kód země (pro identifikaci země či geografického území),
- kód místa (specifikace regionu nebo města uživatele),
- kód pobočky (pouze volitelná část adresy).

2.9.1.2 Označování swiftových zpráv

Přenos dat se uskutečňuje tzv. swiftovými zprávami, které jsou během svého přenosu zašifrované a jsou chráněny tzv. autentizací, na základě které je zpráva zakódována a při přijetí se opět dešifruje a ověří. Každá taková zpráva je přitom označována písmeny MT a třemi numerickými znaky - **MT xyz**, přičemž **x** značí kategorii zprávy, **y** je skupina a **z** je typ dané zprávy [5].

Kategorie zprávy značí účel, skupina zprávy popisuje její funkci a typ zprávy vymezuje konkrétní detaily, např. zda se jedná o klientský převod (MT 103) nebo o mezibankovní (MT 202). V rámci druhů swiftových zpráv rozlišujeme 11 kategorií, které jsou v následující tabulce.

Tabulka č. 4: Kategorie swiftových zpráv

Kategorie	Popis	Anglický název
0	Systémové zprávy	System messages
1	Úhrady klientů a úhrady šeků	Customer Transfers, Cheques
2	Mezibankovní převody	Financial Institution Transfers
3	Konverze a operace na devizových, peněžních a derivátových trzích	Foreign Exchange, Money Markets and Derivatives
4	Inkasa a cash letters	Collections and Cash Letters
5	Operace s cennými papíry	Securities
6	Drahé kovy a komodity	Precious Metals and Syndications
7	Dokumentární akreditivy a záruky	Documentra Cresits, Guarantees
8	Cestovní šeky	Travellers Cheques
9	Zprávy o zůstatcích, výpisy, avíza, žádosti	Cash Management, Customer status
x	Společné informace (služební, řídicí zprávy)	Common Group Messages

Pramen: [5]

2.9.2. IBAN

International bank account number nebo-li IBAN představuje mezinárodní standard čísla účtu používaný pro jednoznačnou identifikaci účtu klienta. Banky zemí Evropského hospodářského prostoru používají závaznou formu bankovního spojení pro přeshraniční platební styk, která vychází z mezinárodní normy ISO 13616 [5].

IBAN vydala ECBS (European Committee for banking standards) a na rozdíl od bankovního spojení v tuzemském platebním styku může obsahovat nejen číslice, ale i velká písmena v následujícím tvaru:

- 2 znaky – kód země (např. pro Českou republiku používáme kód CZ),
- 2 znaky – kontrolní číslice (z důvodu větší ochrany),
- maximálně 30 znaků – kód banky a číslo účtu v rámci dané banky [3].

Jílek [3] ale dále dodává, že každá země si stanoví svou vlastní strukturu mezinárodního čísla účtu, včetně vymezení přesných pozic pro kód banky a čísla účtu. Česká republika užívá tvar, který má celkem 24 znaků:

CZ65XXXXYYYYYYZZZZZZZZZZ

První dva znaky představují kód České republiky, následující dvě čísla jsou kontrolní, čtyři další znaky značí identifikační kód banky dle číselníku ČNB, navazujících šest znaků je první část čísla účtu a posledních deset znaků je druhá část čísla účtu.

V písemném styku se číslo IBAN uvádí po 4 znacích odděleně s mezerami, avšak pro elektronickou formu se mezery mezi znaky nedělají. Příklady čísla IBAN jsou v následující tabulce.

Tabulka č. 5: Mezinárodní číslo účtu IBAN

Tuzemské bankovní spojení	IBAN – elektronická forma	IBAN – písemná forma
19-2000145399/0800	CZ6508000000192000145399	CZ65 0800 0000 1920 0014 5399
178124-4159/0710	CZ6907101781240000004159	CZ69 0710 1781 2400 0000 4159

Pramen: [27]

Zavedení tohoto formátu čísla účtu pro mezinárodní bankovní styk podporuje efektivitu přeshraničního platebního styku a jeho automatizaci. V rámci plateb, které se uskutečňují v eurech mezi členskými státy EHP, kam spadají země EU spolu s Norskem, Islandem a Lichtenštejnskem jsou poplatky stejné jako ty, které se uplatňují za domácí platby v eurech. V Nařízení ES č. 2560/2001 je ale stanoveno, že banka může účtovat dodatečné poplatky, pokud klient nepoužije IBAN příjemce a BIC jeho banky. Zahraničním

partnerům, kteří se nachází mimo území EHP je možné dál poskytovat jak číslo účtu v domácím formátu, tak i ve formátu IBAN.

2.10 Elektronický platební styk

Význam elektronického platebního styku v posledních letech neustále roste. Stále více tak přibývá obchodních transakcí uskutečněných prostřednictvím elektronické platby, a proto je tato oblast bankovníctví předmětem úpravy na úrovni Evropské unie.

2.10.1 Definice základních pojmů

Elektronický platební prostředek je definován v zákoně č. 124/2002 Sb., jako:

- prostředek vzdáleného přístupu k peněžní hodnotě, při jehož užívání se zpravidla vyžaduje identifikace držitele osobním identifikačním číslem přiděleným vydavatelem nebo identifikace jiným způsobem (např. platební karta),
- elektronický peněžní prostředek (např. elektronická peněženka).

Pro tyto účely se **elektronickým peněžním prostředkem** dle citovaného zákona rozumí takový platební prostředek, který má zásadní vlastnost uchování peněžní hodnoty v elektronické podobě, a který je zároveň přijímán jako platební prostředek i jinými osobami, než jeho vydavatelem. Peněžní hodnota, která je uchovávána na elektronickém peněžním prostředku se přitom označuje pod pojmem **elektronické peníze** [20].

2.10.2 Elektronické platební systémy a peníze

Elektronické bankovníctví a využívání elektronických platebních prostředků umožňuje klientům navázat kontakt se svou bankou v podstatě nepřetržitě 24 hodin denně každý den v týdnu. Otevírají se tak i nové prosperity a možnosti pro obchodníky, jelikož se používání elektronických platebních prostředků stalo v posledních letech velice oblíbeným a zároveň úspěšným způsobem nákupu různých druhů zboží a služeb.

Šmejkal [19] uvádí, že zcela první internetové platební systémy, jakými byly například Ecash firmy Digicash, Cybercash, Millicent nebo Mondex, se začaly objevovat až od poloviny 90. let. Cílem těchto systémů bylo převádět platby mezi jednotlivými subjekty bez ohledu na to, kde se daný subjekt nachází, a to vše jen za podmínky připojení k internetové síti. Elektronické peníze nahrazují skutečné peněžní prostředky při úhradách týkajících se drobných částek, s nimiž by byly při použití klasických platebních prostředků

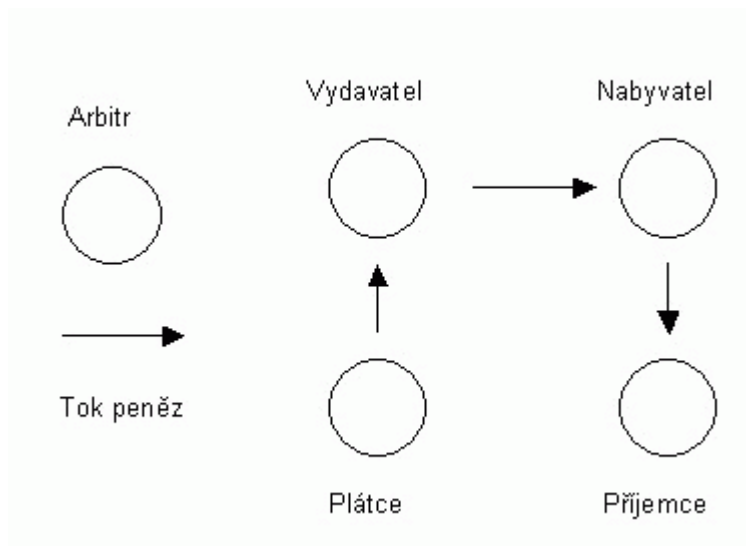
spojeny vysoké transakční náklady. Elektronické peníze tak nikdy neměly zcela nahradit skutečné peníze, jak se mnozí domnívají.

2.10.2.1 Základní proces EPS

Dle Pijáka [7] je cílem různých modelů elektronických platebních systémů vždy přenos určité peněžní částky mezi zúčastněnými subjekty daného procesu. Základ konstrukce každého typu EPS tak tvoří právě zmiňované subjekty, které se na daném procesu podílí. Jedná se pokaždé o plátce (zákazník, nakupující), příjemce (obchodník, prodávající) a minimálně jednu finanční instituci (většinou banka), která může být ve spojení s nakupujícím (jako správce peněz zákazníka) či ve spojení s prodávajícím (jako správce peněz obchodníka). Elektronickou platbu je možné zobrazit jako tok peněz od nakupujícího přes vydavatele a nabyvatele k prodávajícímu, jak je zobrazeno na obrázku č. 3.

V systému se navíc může nacházet tzv. arbitr, který řeší případné spory. Samozřejmě, že v různých platebních systémech mohou být i další zúčastněné subjekty, například registrační a certifikační autority a další třetí strany, které vydávají potvrzení o přijetí plateb, vyúčtování a dalších aktivitách [7].

Obr. č. 3: Základní entity každého modelu EPS

Pramen: [7]

2.10.2.2 Emitování elektronických peněz

Osoby, které jsou oprávněné k vydávání elektronických peněz, upravuje zákon č. 124/2002 Sb. (zákon o platebním styku) v §18a. Mezi tyto osoby patří:

- banky a pobočky zahraničních bank, mají-li v jim udělené licenci uvedenu činnost vydávání a správa platebních prostředků;
- zahraniční banky, pokud je k vydávání platebních prostředků na území České republiky opravňuje jednotná licence podle zákona o bankách;
- spořitelní a úvěrní družstva pro své členy, mají-li v jim uděleném povolení uvedenu činnost vydávání a správa platebních prostředků;
- instituce elektronických peněz (definované v § 18b);
- zahraniční instituce elektronických peněz, které vykonávají činnost podle tohoto zákona na území České republiky na základě jednotné licence;
- Česká národní banka;
- jiné osoby na základě povolení České národní banky (§ 19).

ČNB uděluje licenci nebo povolení k vydávání elektronických peněz v bezplatném správním řízení. Licence je udělována dle zákona nebankovním akciovým společností nebo evropským společností se sídlem na území ČR dle zákona č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, které mají vydávání elektronických peněz jako svou hlavní činnost, zatímco povolení je určeno jiným osobám (fyzickým nebo právnickým), jejichž vydávání elektronických peněz podléhá určitým omezením vedle své hlavní činnosti.

2.10.2.3 Druhy elektronických peněz

Máče [5] uvádí, že je možné rozlišit systémy elektronických peněžních prostředků podle toho, jakým způsobem jsou elektronické peníze uloženy. V současné době mohou být elektronické peníze uloženy buď na samostatném nosiči nebo v paměti počítače. Samostatným nosičem, který musí být při provádění transakce fyzicky předložen, se přitom rozumí například karta, minikarta, klíčenka apod., která zpravidla obsahuje čip jako nositel záznamu. Pokud jsou však elektronické peníze uloženy v paměti počítače, je jejich používání umožněno pouze na základě přístupu k některé ze sítí pro samotný přenos dat a informací.

Existuje celá řada hledisek, dle kterých je možné elektronické peníze členit. Nejčastější je však jejich dělení podle jejich povahy na token-based či balance-based.

- **Token-based** představují virtuální kopii skutečných mincí, přičemž každá mince odpovídá určité číselné hodnotě a pro jejich rozměnění je nutné její zaslání do vydávající banky. Každá mince je přitom použitelná pouze jednou. Typickým příkladem je Ecash od firmy Digicash.
- **Balance-based** jsou častěji používané elektronické peníze, které existují v podobě kladného či záporného zůstatku na elektronickém účtu. U nás je nejvíce známý český internetový platební systém I LIKE Q.

2.10.3 Prostředky vzdáleného přístupu

Pod pojmem prostředky vzdáleného přístupu si je možné představit takové produkty, jejichž prostřednictvím se využívají klasické bankovní produkty elektronickou cestou. Používaná forma vzdáleného přístupu klade důraz na realizaci komunikačního kanálu s bankou, který je tak důležitý pro čerpání vybraného bankovního produktu. V současnosti jsou nejvíce využívány platební karty, homebanking, phonebanking, GSM banking či internetbanking [5].

2.10.3.1 Platební karty

Historie platební karet sahá až do roku 1914, kdy americká společnost Western Union Telegraph Company začala vydávat první věrnostní karty svým stálým zákazníkům vyrobené z plechu. Zákazníci, kteří takovou kartu obdrželi, mohli telefonovat a zasílat telegramy, přičemž vyúčtování probíhalo až na konci zúčtovacího období, jakým byl jeden měsíc. Platební karty se rychle vyvíjely, plechové karty brzy nahradil papír a v současnosti se již setkáváme s plastickými kartami [9].

Platební karty prošly v posledních letech velice dynamickým rozvojem a v současnosti lze konstatovat, že se jedná o moderní a zároveň i nejrozšířenější produkt bezhotovostního platebního styku. Platební karty umožňují přístup k účtu elektronickou cestou a to buď využitím pokladního terminálu nebo i dalšími způsoby, například prostřednictvím internetu [5].

Dvořák [1] uvádí, že nejvíce se platební karty používají ve spotřebitelském sektoru, kde mají mnoho způsobů využití. Držitel platební karty využívá jednoduchý přístup k finančním prostředkům většinou až v době provedení platby ne-li později (dle typu platební karty), což bezpochyby zvyšuje bezpečnost oproti držení peněžních prostředků v hotovosti. Zároveň klientovi šetří čas i poplatky za směnu hotovosti a držitel karty má podrobný přehled výdajů, které kartou provedl, neboť obdrží výpis všech transakcí, které byly danou platební kartou uskutečněny.

Dle Dvořáka [1] musí platební karta obsahovat následující náležitosti:

- označení vydavatele (banky či bankovní asociace – VISA, Eurocard/MasterCard, Eurocheque int., JCB, finanční společnosti – American Express, Diners Club, obchodní domy, letecké společnosti atd.),
- jméno držitele či jinou identifikaci držitele karty (například rodné číslo nebo podpis),
- číslo platební karty,
- doba platnosti určující použitelnost platební karty,
- záznam dat formou magnetického proužku, mikročipu, optického nebo jiného speciálního záznamu.

Dvořák [1] dále uvádí, že platební karty slouží skutečně k mnoha účelům, a tak jejich držitelům umožňují nejen využití jejich základních funkcí, ale i širokou škálu doprovodných služeb. Mezi základní způsoby využití platebních karet patří zejména výběr hotovosti v bankomatech. Zde musí držitel karty prokázat oprávněnost dispozice prostřednictvím identifikačního čísla (PIN z angl. Slova Personal Identification Number). Automat zároveň ověřuje, zda má klient na svém účtu dostatečné krytí a teprve poté je transakce autorizována. Velmi často se platební karty využívají i k přímému bezhotovostnímu placení v různých obchodech, restauracích a podobně. Karta může sloužit i jako záruční karta k šekům. Z doprovodných služeb jsou nejznámější různé formy pojištění (pojištění základních rizik spojených se služebními cestami), asistenční služby (právní pomoc atd.), či další služby spojené s řešením náhrady a pomoci, pokud klient platební kartu ztratí.

Podle Schlossbergera [12] je možné platební karty členit dle různých kritérií. Jedním z nich je jejich dělení podle způsobu účtování transakcí na:

- charge karty,
- kreditní karty,
- a debetní karty.

Charge karty představují nejstarší formu platebních karet. Jejich fungování je založeno na principu odkladu placení částky transakce, která byla pomocí platební karty provedena. Klient dostává měsíčně soupis veškerých provedených transakcí a závazek z nich plynoucí je povinen vyrovnat do stanoveného termínu [1].

Kreditní karty nebo také úvěrové karty nabízí klientovi možnost hradit své závazky v delším časovém období. Držitel kreditní karty má také možnost čerpat do předem sjednané výše tzv. revolvingový úvěr. Takový úvěr je ale zpravidla úročen relativně vysokou úrokovou sazbou, neboť o okamžiku čerpání úvěru rozhoduje sám klient a tím roste bance úvěrové riziko bez jakéhokoliv ručení, i když je před vydáním kreditní karty bonita budoucího klienta ověřována [12].

U debetních karet jsou uskutečněné platby zaúčtovány na účet, jakmile se banka, která kartu vydala, dozví o dané transakci. K tomuto účelu slouží elektronické sítě či on-line terminály. Tento typ karet se velmi často vydává jako součást běžných nebo studentských účtů [12].

Dvořák [2] rozlišuje platební karty dle techniky provedení záznamu dat na kartě. Podle tohoto členění rozeznáváme karty:

- magnetické – tento typ karet je nejrozšířenější druh platebních karet, který je vybaven magnetickým proužkem,
- čipové tzv. chytré karty (Smart Cards) – veškeré potřebné údaje jsou uloženy v mikročipu, který je schopen jak kartu identifikovat, ale navíc obsahuje i data o aktuálním stavu konta, čímž není nutné přímé spojení s bankou klienta,
- laserové – tyto karty jsou jen velmi málo využívány vzhledem k jejich vysoké ceně a zároveň i technických zařízeních pro jejich čtení.

Podle způsobu provedení můžeme platební karty dělit na:

- embosované,
- a elektronické.

Embosované platební karty jsou s reliéfním (plastickým) písmem. Tyto typy karet je možné použít v prodejnách s elektronickým terminálem. Obchodník v průběhu platby použije tzv. sprinter nebo-li žehličku, což je mechanický snímač, který přečte údaje na kartě a zákazník tyto údaje potvrdí svým podpisem. Embosované karty je přitom možné používat na více místech, než karty elektronické. Naproti tomu jsou elektronické karty používané častěji, jelikož jsou zpravidla vydávány k běžnému účtu zdarma. Elektronické karty slouží zejména k výběrům z bankomatu a k platbám u obchodníků, kteří disponují elektronickým platebním terminálem.

2.10.3.2 GSM banking

GSM banking se zakládá na komunikaci klienta s bankou pomocí mobilních telefonů, ale oproti klasickému phonebanking, kdy se jednalo o kontakt klienta s živým pracovníkem hlasem nebo tlačítky, v tomto případě je komunikace GSM banking založena:

- prostřednictvím šifrovaných SMS zpráv,
- prostřednictvím technologie SIM Toolkit,
- nebo s využitím technologie WAP [5].

Máče [5] dále uvádí, že klienti mohou ze svých mobilních telefonů odesílat požadavky pomocí SMS zpráv, které odpovídají přesnému formátu a banka zasílá opět pomocí SMS zprávy žádanou informaci. Technologie SIM Toolkit je založena na šifraci SMS zpráv prostřednictvím karty v mobilním telefonu s aplikací od příslušné banky. Aplikace vždy při spuštění požaduje tzv. BPIN. Poslední služba v rámci GSM banking spočívá v komunikaci po Internetu prostřednictvím protokolu WAP (Wireless Application Protocol). WAP banking je zpřístupněn u některých typů mobilních telefonů, které tuto službu podporují a dovolí tak přístup na WAPové stránky banky, které jsou zvlášť upravené pro malé displeje mobilních telefonů a klienti tak mohou jednoduše ovládat své účty.

2.10.3.3 Homebanking

Dle Schlossbergera [12] je homebanking založen na propojení počítačového systému klienta s informačním systémem banky prostřednictvím datové sítě. Důležitým předpokladem využívání této služby je písemné uzavření smlouvy mezi bankou a jejím klientem, kde je přesně vymezen účel výměny dat mezi zúčastněnými stranami, ale také zabezpečení těchto převodů.

Služba homebanking zákazníkům umožňuje jednoduché, spolehlivé a hlavně bezpečné disponování s vlastními účty v bance nebo se svými peněžními prostředky pouze elektronickou cestou, avšak nepřetržitě (24 hodin denně). Klient banky tímto způsobem provádí domácí i zahraniční úhrady, inkasa či zadává trvalé příkazy. Data jsou zákazníkovi zpřístupněna na základě hesla, bezpečnost je dále založena na kódovaném zasílání zpráv či elektronickém podpisu. Zásadní nevýhodou homebankingu je vázanost na konkrétní počítač, kde je nainstalován speciální program pro vzájemné propojení s počítačem banky [5].

2.10.3.4 Internetbanking

Velmi podobné služby, jaké nabízí homebanking jsou přístupné i prostřednictvím tzv. internetbankingu, avšak mnohem efektivněji. Klient nemusí mít na svém počítači nainstalovaný speciální software pro komunikaci s bankou, v tomto případě je tato komunikace zabezpečena prostřednictvím počítače napojeného na celosvětovou síť Internet (nainstalováním internetového prohlížeče). Internetbanking je tedy možné využívat z kteréhokoliv počítače napojeného na internet.

Internetové bankovníctví má vysoké nároky na bezpečnost a ochranu dat. Zabezpečení operací se týká třech aspektů, jako je identifikace banky, identifikace klienta a zabezpečení přenosu dat. Banka je ověřována certifikátem a přenos dat je šifrován na vysoké úrovni. U identifikace klienta banky se nejčastěji užívá zabezpečení uživatelským jménem a heslem. Jedná se o nejjednodušší způsob přihlášení, ale zároveň i nejméně bezpečný. Banky nabízí i bezpečnější nadstandardní způsoby přístupu (např. autentizační kalkulátor). U některých bank je pro provedení transakce nezbytně nutná autorizace SMS klíčem, kdy banka pro potvrzení každé transakce zašle speciální kód na mobilní telefon uživatele. Větší bezpečnost zajišťuje i elektronický podpis nebo elektronický kalkulátor. Kalkulátory

generují pro každou transakci jiný kód. Pro tento účel si klient musí pořídit přenosné zařízení v podobě malé kalkulačky zajištěné čtyřmístným heslem [15].

Tabulka č. 6: Autorizace klienta při vstupu na účet

	Jméno+heslo	Certifikát	Čipová karta	SMS kód	Kalkulátor
Citibank	ano				
Česká spořitelna	ano		ano		ano
ČSOB	ano	ano	ano	ano	
E-banka		ano		ano	ano
GE Money Bank	ano	ano		ano	
HVB Bank					ano
Komerční banka		ano	ano		
Poštovní spořitelna	ano	ano	ano	ano	
Raiffeisenbank	ano				
Volksbank	ano				
Živnostenská banka	ano	ano			

Pramen: [15]

3. METODICKÝ POSTUP

3.1 Cíl diplomové práce

Hlavním cílem diplomové práce je vymezení právní úpravy České republiky pro oblast platebního styku s následnou analýzou jednotlivých platebních systémů v rámci evropské platební infrastruktury s důrazem na český platební systém CERTIS a rozbor nových trendů z oblasti platebního styku po vstupu České republiky do Evropské unie.

3.2 Metodický postup

Pro zpracování diplomové práce jsem použila následující postup:

1. Prostudování literárních pramenů týkající se oblasti platebního styku.
Pro komplexní pojednání o platebním styku včetně jeho právní úpravy jsem využila primární informační zdroje, jejichž základ tvořily zákony vymezující platební styk v ČR.
2. Získání podkladových dat pro komparaci evropské platební infrastruktury.
Pro tuto část projektu již bylo nutné využít kromě primárních zdrojů informací také zdroje sekundární, zejména pak informační a vyhledávací služby Internetu vzhledem k vysoce aktuálnímu tématu práce. Velice přínosné informace jsem získala na internetových stránkách ČNB i ostatních evropských centrálních bank, které byly nezbytné pro analýzu současné infrastruktury platebního styku.
3. Deskripce platebních systémů na základě zjištěných informací.
4. Interpretace poznatků a predikce budoucího vývoje.

3.3 Zdroje informací

- Odborná literatura,
- Internet,
- Zákony, vyhlášky.

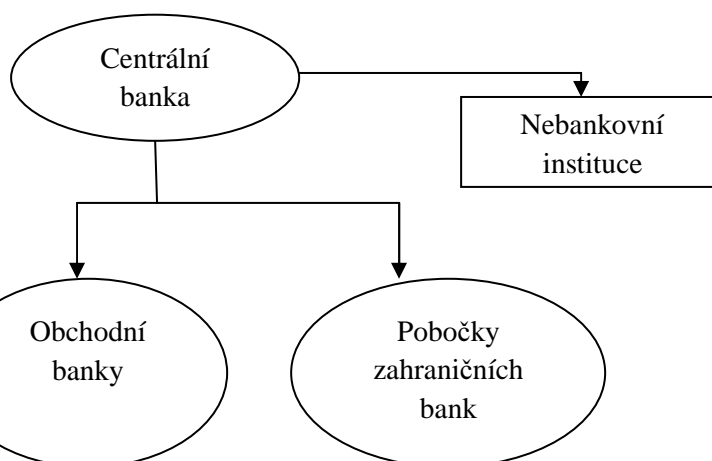
4. PRÁVNÍ ÚPRAVA PLATEBNÍHO STYKU

4.1 Bankovní systém po roce 1989

Po listopadu roku 1989 došlo k zásadním změnám hospodářského, politického, ale i kulturního života tehdejšího Československa. Tyto změny však bezvýhradně zasáhly i oblast ekonomickou, kdy bylo nutné nahradit systém centrálního ekonomického řízení zcela novým institucionálním řešením bankovního systému. Na podporu tohoto rozvoje byl k 1. 1. 1990 přijat **Zákon č. 131/1989 Sb., o bankách a spořitelnách** a **Zákon č. 130/1989 Sb., o Státní bance československé**. Na základě této právní úpravy se Státní banka československá stala bankou centrální a zároveň nezávislou na vládě, byl umožněn vznik nových obchodních bank a poboček zahraničních bank na území Československa a tím došlo ke vzniku dvoustupňového bankovního systému.

Obr. č. 4: Dvoustupňový bankovní systém

I. stupeň

II. stupeň

Pramen: [10]

Rozdělení Československa 1. 1. 1993 nemělo žádné významné dopady na rozvoj ekonomického systému. Činnost Státní banky československé od tohoto okamžiku převzala Česká národní banka dle zákona č. 6/1993 Sb.

4.2 Integrace v oblasti platebního styku

Roku 1995 vstoupila v platnost Evropská dohoda mezi ČR a státy ES. Dohoda mimo jiné stanovuje i souhrn předpokladů pro možnost přijetí České republiky do Evropské unie. Pro tento účel však byla nutná potřeba harmonizace legislativních předpisů s právem

Evropské unie a směrnicemi Rady Evropských společenství. Příprava na budoucí členství v EU zásadně ovlivnila i sektor bankovníctví. Bylo důležité zaměřit se na jeho komplexní rozvoj, zejména pak na oblast měnové a devizové spolupráce, liberalizaci plateb, rozšiřování směnitelnosti, oblast vzdělávání, apod. Naléhavost harmonizace legislativního rámce v oblasti bankovního a finančního zákonodárství vystupňovala počátkem roku 1999 po zavedení jednotné evropské měny euro.

4.3 Současná právní regulace

Právní úprava týkající se oblasti bankovního sektoru v sobě pojí normy z různých právních odvětví. Obecně jsou tyto normy rozčleněny na normy veřejnoprávní a soukromoprávní. Obě zmíněné oblasti se však vzájemně prolínají a doplňují.

Struktura právní regulace bankovního sektoru se v České republice opírá hned o několik právních předpisů. Činnost bank se řídí **zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách**. V tomto zákoně jsou upraveny vztahy, které souvisí s podnikáním bank, na základě licence udělené od ČNB po splnění všech podmínek stanovených v §3 tohoto zákona a po obdržení stanoviska Ministerstva financí. Banka může vykonávat pouze podnikatelské činnosti uvedené v licenci, která se uděluje na dobu neurčitou a není převoditelná na jinou osobu. Zákon o bankách dále stanovuje organizační strukturu banky včetně povinnosti zřídit útvar vnitřního auditu, který zkoumá funkčnost a účinnost řídicího a kontrolního systému banky, ale také systém řízení rizik a dodržování zásad obezřetného podnikání. Banky a pobočky zahraničních bank musí dle zákona dodržovat i provozní požadavky, požadavky na obchodní dokumentaci, či povinnost mlčenlivosti. Činnost bank podléhá bankovnímu dohledu ČNB, která je v případě zjištění nedostatků oprávněna zavést opatření k nápravě nebo uložit pokutu až do výše 50 mil. Kč [22].

Druhým zákonem z oblasti bankovníctví je **zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance**, kde je přesně vymezeno postavení ČNB jako centrální banky, její jednotlivé činnosti, například emise bankovek a mincí, jednotlivé nástroje měnové regulace, obchody ČNB, pravomoci v devizovém hospodářství, zajišťování mezibankovního platebního styku, rozvoj bankovního informačního systému a bankovní dohled [21].

Legislativní rámec zaměřený na oblast bank je dále doplněn těmito vyhláškami:

- **vyhláškou č. 164/2002 Sb.**, o podmínkách přístupu k informacím v informační databázi ČNB,
- **vyhláškou č. 166/2002 Sb.**, ve které jsou přesně definovány náležitosti žádosti o bankovní licenci, náležitosti žádosti o souhlas ČNB s nabytím nebo zvýšením kvalifikované účasti na bance, s osobou uzavírající ovládací smlouvu s bankou nebo s osobou provádějící právní úkon bance či o pozbytí postavení ovládací osoby vůči bance,
- **vyhláškou č. 333/2002 Sb.**, kde jsou vytčena pravidla obezřetného podnikání ovládacích osob na konsolidovaném základě,
- **vyhláškou č. 514/2002 Sb.**, obsahující podmínky pro označování účelu peněžních úhrad, potřebných pro sestavování platební bilance České republiky.

Radikálním krokem v přenosu a začlenění evropských ustanovení a předpisů do právní úpravy platebního styku v České republice, bylo přijetí **zákona č. 124/2002 Sb., o převezech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech**. Kompozice zákona o platebním styku je sestavena do třech základních částí dle implementovaných směrnic:

- peněžní převody (implementace směrnice č. 97/5/ES, o přeshraničních převezech),
- elektronické platební prostředky (dle doporučení 97/489/ES, o elektronických platebních prostředcích, a implementace směrnice č. 2000/46/ES, o institucích elektronických peněz),
- platební systémy (principy směrnice č. 98/26/ES, o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a systémech vypořádání obchodů s cennými papíry).

a) Peněžní převody

Peněžním převodem se dle zákona o platebním styku rozumí taková operace, která je prováděná na základě příkazu, který dal příkazce své převádějící instituci za účelem převedení peněžních prostředků ve prospěch příjemce, přičemž příkazce a příjemce může být tatáž osoba. Zákon v této části dále vymezuje a zdůrazňuje informační povinnosti převádějící instituce ve vztahu k veřejnosti. Klientům musí být poskytovány jasné a srozumitelné informace o obecných podmínkách provádění převodů včetně lhůty nezbytné k připsání částky převodu ve prospěch účtu příjemce, výše ceny za provedení

převodu, den odepsání částky z účtu příkazce či postupy vyřizování stížností a řešení sporů. Jestliže převádějící instituce nedodrží lhůty k provedení převodu dle zákona (pro převod peněžních prostředků v rámci jedné instituce činí lhůta 1 den, v rámci dvou institucí se jedná o 2 dny a u přeshraničního převodu zákon stanovuje lhůtu 5 dnů), je povinna zaplatit úrok z prodlení z částky převodu dle úrokové sazby uvedené v Nařízení vlády č. 142/1994 Sb. Převádějící instituce má také povinnost vrátit částku převodu v případě neúspěšného převodu (pokud nebyl převod vůbec uskutečněn).

b) Elektronické platební prostředky

Zákon o platebním styku ve své druhé části definuje podmínky pro vydávání elektronických peněžních prostředků i pro jiné osoby než pro banky a pobočky zahraničních bank, přičemž tyto nebankovní subjekty musí splnit podmínky tohoto zákona a musí obdržet souhlas od ČNB na základě žádosti ve správním řízení. Tyto osoby jsou navíc povinny oznamovat ČNB objem vydaných elektronických peněz za posledních 6 měsíců vždy k 30. červnu a 31. prosinci, popř. další skutečnosti týkající se vydávání elektronických peněžních prostředků a elektronických peněz na vyžádání ČNB. Zákon v §18 dále uvádí, že pokud došlo k užití elektronického platebního prostředku bez jeho fyzického předložení a bez identifikace jeho držitele a prohlásí-li držitel, že elektronický platební prostředek neužil, má právo požadovat od vydavatele vrácení peněžních prostředků, které byly tímto způsobem odčerpány.

c) Platební systémy

Platebním systémem se rozumí systém, který zajišťuje převody peněžních prostředků. Zákon o platebním styku definuje podmínky k udělení licence k provozování platebního systému, tzn. že je již umožněno všem bankovním subjektům provádět mezibankovní zúčtování v ČR i v jiných platebních systémech, pokud by takové vznikly kromě zatím jediného platebního systému mezibankovního platebního styku CERTIS, který provozuje ČNB. Provozovatel platebního systému musí mít splacen základní kapitál v minimální výši 500 mil. Kč a majetek použitý ke splacení základního kapitálu musí mít průhledný a nezávadný původ. Provozovatel musí navíc pro výkon činnosti systému disponovat technickými a organizačními předpoklady a nezbytnou podmínkou pro udělení licence je také podrobně vypracovaná strategie a plán činnosti systému na základě reálných ekonomických kalkulací. Licenci, jak již bylo výše uvedeno, uděluje ČNB na dobu

neurčitou, avšak i následná činnost platebního systému ze zákona podléhá jejímu dohledu [20].

Zákon o platebním styku významně přispívá k ochraně zákazníka, ochraně platebních systémů, vymezuje povinnosti a odpovědnosti poskytovatelů služeb platebního styku a představuje vůbec první ucelený soubor právní regulace platebního styku, který Česká republika doposud postrádala.

Dalším důležitým právním předpisem je **zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti**. Zákon určuje, že poskytovatel platby je povinen provést tuto platbu bezhotovostně, a to v případě, že její výše překročí částku 15 000 eur stejnému příjemci platby v průběhu jednoho kalendářního dne. Tato povinnost se nevztahuje na platby uvedené v §3, odst. 2 tohoto zákona. Pokud se přestupku dopustí fyzická osoba, je možné ji udělit pokutu až do výše 500 000 Kč, pro právnickou osobu je tato výše až do částky 5 000 000 Kč [24].

Mezi další související předpisy se řadí **vyhláška č. 547/2002 Sb.**, která stanovuje náležitosti žádosti o předchozí souhlas k vydávání elektronických peněžních prostředků, dále **vyhláška č. 548/2002 Sb.**, která vymezuje podmínky pro principy zúčtování v platebních systémech a náležitosti žádosti o licenci k provozování platebního systému a nakonec **vyhláška č. 62/2004 Sb.**, která stanoví způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy bank při oprávněném zúčtování.

V rámci legislativní regulace z finanční oblasti je důležité zmínit i **zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi**. Tento zvláštní orgán byl ustanoven za účelem zajišťování mimosoudního vyrovnávání sporů mezi poskytovateli služeb platebního styku a jejich zákazníky nebo mezi vydavateli elektronických platebních prostředků a jejich uživateli. Mezi povinnosti finančního arbitra také patří pravidelné zveřejňování zpráv o své činnosti. V jeho pravomoci je také udělování sankcí až do výše 1 mil. Kč, přičemž za rok 2007 tvořily příjmy z uložených 15ti pokut 215 565 Kč. V roce 2007 přitom řešil finanční arbitr 95 případů, z toho 67 oprávněných a 28 neoprávněných. Za tentýž rok je možné konstatovat, že pokračoval trend, který se hodnotí negativně, tzn. že převládají spory vedené institucemi proti svým zákazníkům.

Do další skupiny právních předpisů týkajících se bank a platebního styku lze zařadit následující:

- **zákon č. 61/1996 Sb.**, o opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti,
- **vyhlášku č. 183/1996 Sb.**, o plnění oznamovací povinnosti finančními institucemi,
- **vyhlášku č. 224/2000 Sb.**, která stanovuje vzor tiskopisu pro oznámení dovozu a vývozu bankovek a mincí, cestovních šeků nebo peněžních poukázek.

Významné právní předpisy ze soukromoprávní oblasti platebního styku jsou například občanský zákoník, obchodní zákoník, zákon směnečný a šekový.

5. PLATEBNÍ SYSTÉMY V ČR, EU A VE SVĚTĚ

5.1 Systém CERTIS

Platby mezi bankami jsou na území České republiky zpracovávány prostřednictvím jediného systému mezibankovního platebního styku, který je všeobecně znám pod zkratkou CERTIS. Czech Express Real Time Interbank gross Settlement systém byl uveden do provozu již 8. března 1992 ještě za bývalého Československa a za fungování zúčtovacího centra SBČS. Systém byl také uveden ve vyhlášce o platebním styku a zúčtování bank, kde byla stanovena práva a povinnosti bank a zúčtovacího centra centrální banky při provádění mezibankovního platebního styku. Po rozdělení Československa roku 1993 bylo stávající zúčtovací centrum ponecháno v kompetenci ČNB. Slovenská republika si založila vlastní zúčtovací centrum pro provádění mezibankovních plateb.

Do konce roku 2002 dle zákona o bankách musely banky povinně využívat platební systém mezibankovního platebního styku CERTIS pro tuzemské platby v české měně. Poté, co však byla přijata novela tohoto zákona (zákon č. 126/2002 Sb.) se mohou banky účastnit i jiných platebních systémů, které jsou v souladu se zákonem o platebním styku, a které splňují podmínky vymezené vyhláškou č. 548/2002 Sb. Navíc takový nový platební systém může být provozován pouze na základě vydané licence od České národní banky.

Obchodní banky si otevírají účty v ČNB vždy na základě písemné smlouvy o účtu, která přesně vymezuje jednotné právní i technické podmínky pro vedení účtů, předávání a zpracování dat, jak již bylo výše uvedeno. Zúčtovací centrum provádí zúčtování mezibankovních operací jak pro banky, tak i pro jejich klienty a účastníky tvořící tzv. třetí stranu, kteří u ČNB účet nemají, ale dostali písemný souhlas od majitele účtu [3].

5.1.1 Základní principy

Systém CERTIS je provozován za dodržování stanovených základních principů, aby tak bylo dosaženo větší efektivity při provádění zúčtování plateb mezi jednotlivými bankami a minimalizace rizik.

System CERTIS se řídí následujícími principy:

- hrubé zúčtování v reálném čase (RTGS; real time gross settlement), tj. zpracování a vypořádání každé operace se provádí průběžně,
- vypořádání mezibankovních plateb v českých korunách se uskutečňuje bez ohledu na částku i na to, zda tyto platby byly iniciovány přímo příkazem klienta bance nebo nepřímo jako výsledek karetních operací, případně operací na burze,
- přímé bilaterální vztahy mezi centrálou dané banky a zúčtovacím centrem ČNB,
- vypořádání probíhá na účtech platebního styku vedených v ČNB (zůstatky těchto účtů slouží zároveň jako účty povinných minimálních rezerv),
- přímá účast bank a úvěrních a spotřebních družstev;
- neodvolatelnost položek akceptovaných systémem,
- zpracování různých typů transakcí,
- nekryté platby nejsou ani realizovány ani odmítnuty, ale drženy ve frontě,
- na účtech mezibankovního platebního styku není povoleno debetní saldo,
- zúčtovací centrum zpracovává pouze operace v českých korunách,
- neexistuje fyzický oběh dokladů mezi bankou plátce a bankou příjemce [32].

5.1.2 Účastníci systému

Systému CERTIS se mohou účastnit:

Přímí účastníci

Do této skupiny se řadí banky, pobočky zahraničních bank a dle novelizace zákona o ČNB z roku 2005 už i spořitelní a úvěrní družstva.

Přidružené systémy (tzv. “třetí strany“)

Třetí strany zahrnují finanční instituce jako jsou například clearingová střediska pro platební karty a instituce zajišťující zúčtování a vypořádání cenných papírů. Třetí strany sice nemají u ČNB založený účet, ale mohou do systému CERTIS předávat příkazy k převodům prostředků vždy však na základě písemného souhlasu přímého účastníka systému.

Na začátku roku 2006 byly v CERTIS následující “třetí strany“:

- clearingové středisko pro platební karty MasterCard,
- clearingové středisko pro platební karty VISA,

- SKD,
- UNIVYC,
- RM-SYSTÉM.

5.1.3 Typy transakcí

Prostřednictvím systému CERTIS se zpracovávají transakce, jakými jsou:

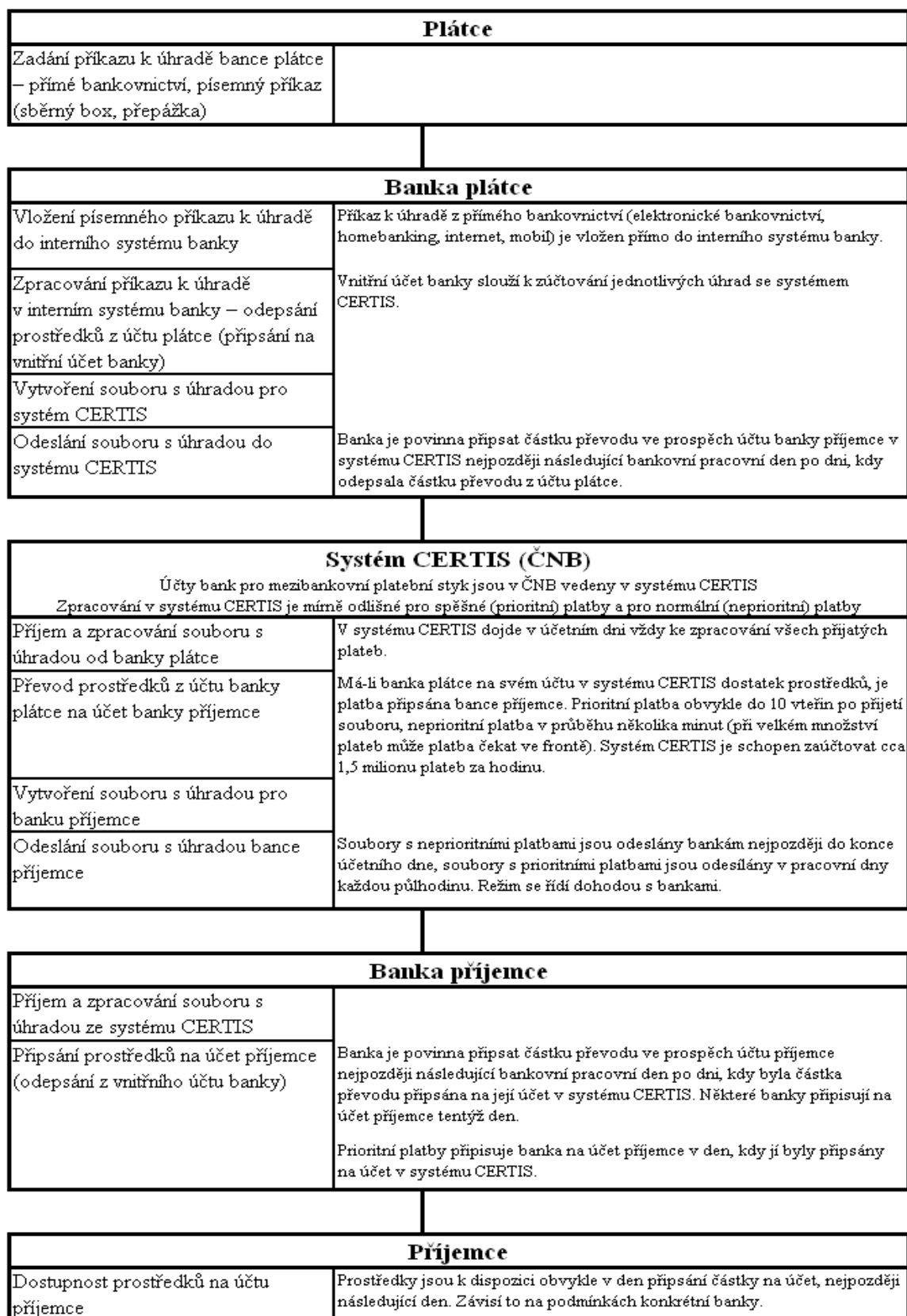
- úhrady,
- inkasa,
- opravné zúčtování (storna úhrad),
- transakce přidružených systémů,
- informační a kontrolní položky.

V systému se navíc rozlišují transakce s nízkou a s vysokou prioritou. Transakce s vysokou prioritou se dále dělí na bankovní a klientské operace, přičemž klientské transakce musí být připsány na účet příjemce ještě téhož dne, kdy je debetován účet plátce [32].

Klientské prioritní transakce nebo-li transakce 01 se rozšířily až od října roku 2002. Je ale důležité podotknout, že banky nemají povinnost tyto transakce přijímat. Než se klient rozhodne využít tento expresní příkaz k úhradě, měl by si ověřit, které banky tyto transakce přijímají. Přehled bank přijímající transakce 01 se nachází v příloze č. 4.

Detailní postup zpracování mezibankovní úhrady je znázorněn na následujícím obrázku.

Obr. č. 5: Průběh mezibankovního převodu peněžních prostředků

Pramen: [31]

5.1.4 Způsob vypořádání

Účetní den zúčtovacího centra ČNB začíná cca v 17:00 hod. předchozího pracovního dne (D – 1) a končí v 16:00 hod. následujícího pracovního dne (D). Doba mezi 15:30 hod. a 16:00 hod v den D se využívá pro upřesňování zůstatků na účtech bank a banky si mohou mezi sebou poskytovat likviditu na mezibankovním peněžním trhu [3].

Vypořádáním se rozumí proces, během kterého se kontroluje dostatek peněžních prostředků na účtu banky plátce na krytí jednotlivých položek poté, co je kontrolními programy ověřeno, že data, která byla v průběhu dne předána v elektronické podobě prostřednictvím komunikační sítě, odpovídají kvalitativním požadavkům a pravidlům ČNB.

Pokud celý proces proběhne bez komplikací a nejsou zjištěny žádné nedostatky, platba je vyrovnána. Systém CERTIS je schopen propustit cca 1 500 000 transakcí za hodinu. V případě, že banka plátce nedisponuje dostatečným množstvím peněžních prostředků, které jsou potřebné k provedení příslušné transakce, je tato platba umístěna do tzv. „zadržené fronty“ a banka, která podala příkaz k provedení platby je o této skutečnosti informována prostřednictvím systému CERTIS-IS [32].

Informační systém CERTIS-IS založený na extranetové technologii, která využívá šifrovací a rozlišovací znaky, byl zprovozněn v roce 1999. Díky této technologii účastníci systému získávají přehled a podrobné informace o zpracovávání transakcí, o zůstatcích na účtech, o veškerých uskutečněných platbách včetně těch, které se nachází ve frontě příkazů a o dalších důležitých poznátcích z mezibankovního platebního styku [32].

5.1.5 Poplatková politika

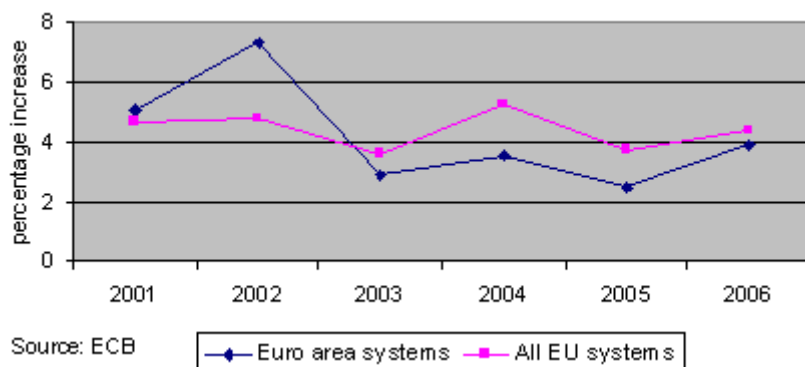
Jak již bylo řečeno systém CERTIS je jediným systémem mezibankovního platebního styku fungujícího na území České republiky, a proto je zjevná snaha ČNB určitým způsobem regulovat přijímání velkého množství dat, aby nedocházelo k zahlcování systému. Na základě toho je vytvořený harmonogram účetního dne, podle kterého je také upraven Ceník peněžních a obchodních služeb zúčtovacího centra ČNB. Výňatek z ceníku platného od 1.1.2008 týkající se mezibankovního platebního styku je uveden v příloze č. 1.

Ceny za zpracování určité položky se během účetního dne mění. Na začátku dne je poplatek za zpracování položky velmi nízký, zatímco k závěru účetního dne je tento poplatek několikanásobně vyšší. Touto regulací ČNB vede účastníky systému k tomu, aby optimálně rozložili předávání dat během dne, což přispívá i k dosažení přesnosti uzávěrky každého účetního dne. V ceníku je také zohledňován objem transakcí uskutečněných během jednoho měsíce a dle určitého počtu zpracovaných položek jsou poskytovány slevy. Kromě stanovených cen dle Ceníku peněžních a obchodních služeb ČNB se klientům také účtují náklady a výlohy za poskytnuté telekomunikační a poštovní služby [28].

5.2 Platební systémy v EU

V rámci Evropské unie se pro klientské platby uplatňuje až 39 platebních systémů, přičemž 15 z nich spadá do eurozóny. Každý rok přitom stoupá počet zpracovaných transakcí zhruba o 4%.

Graf č. 1: Růst platebních systémů pro klientské platby

Pramen: [33]

Dle zpracované statistiky, kterou uveřejnila Evropská centrální banka (ECB) za rok 2006 zpracovaly platební systémy pro klientské platby celkem 35 miliard operací, jejichž hodnota dosáhla částky 26,4 bilionů eur. Na tomto objemu zpracovaných transakcí se z 60% podílí tři největší platební systémy pro klientské platby v EU, jakými jsou SIT ve Francii, BACS ve Spojeném království a Equens v Nizozemsku a Německu [37].

ECB také vydává publikaci pod názvem Modrá kniha – Blue book, kde jsou platební systémy používané v rámci EU podrobně popsány.

5.2.1 TARGET

Elektronický platební systém Target se pro realizaci měnové politiky začal používat od 4. ledna 1999. **Trans-european Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system** (celoevropský automatizovaný systém spěšných převodů hrubého vypořádání v reálném čase) je provozovaný Evropskou centrální bankou za účelem vytvoření takových podmínek, aby bylo možné zajistit přeshraniční převody finančních prostředků mezi jednotlivými bankami, a to v reálném čase, při nízkých nákladech a s vysokým stupněm bezpečnosti. Tento systém je schopný propojit clearingové systémy centrálních bank jednotlivých členských zemí EU s platebním systémem ECB, včetně zemí, které se doposud nepřipojily k EMU. Target je tedy složený ze systémů RTGS v každé zemi eurozóny patřící dané národní centrální bance a dále z platebního systému RTGS Evropské centrální banky. Používanou měnou v rámci tohoto systému je euro.

Dle Jílka [3] Target zabezpečuje zejména platby velkých hodnot. Od okamžiku, kdy dojde k odepsání peněžních prostředků z účtu plátce trvá pouze několik vteřin, maximálně minut, kdy se tyto peněžní prostředky připíší ve prospěch účtu příjemce. Za velkou výhodu se také považuje provozní doba, která je od 7.00 do 18.00, a to 365 dní v roce. Zároveň má tento systém skutečně rozsáhlou působnost. Systém má celkem 1 550 přímých a 2 328 nepřímých členů a může oslovit až 40 000 bankovních institucí.

Jílek [3] dále uvádí, že ty země, které nejsou členy eurozóny, musí každé ráno prostřednictvím svých centrálních bank, složit částku ve výši 3 mld. eur (britská centrální banka) nebo 1 mld. eur (zbývající země). Výhoda být zemí eurozóny spočívá v neomezeném přístupu k úvěru od ECB. Ostatní členské země mají nárok na úvěr do maximální výše 1 mld. eur v jednom dni. Je zde sice možnost čerpat i vyšší úvěry, v takových případech jsou však uplatňovány vysoké sankce.

U zemí, jako jsou Norsko, Island a Lichtenštejnsko, je zaveden tzv. vzdálený přístup. Instituce těchto zemí patřících do Evropského hospodářského prostoru kromě zemí EU se tak mohou stát přímým účastníkem systému RTGS jiné členské země, která je zapojena do systému Target přes eurový účet centrální banky této země.

ČNB však nevyužila možnost využívání systému Target přes centrální banku státu, který je do systému zapojen. Zahraniční majitelé českých bank zpravidla provádí přeshraniční

platby v eurech přes platební systémy mateřských bank ve Francii, Belgii nebo Rakousku [8].

5.2.2 EURO1

EURO1 provozuje EBA - Euro Banking Association Clearing Company SA, která díky tomuto platebnímu systému zpracovává eurové platby o velkých objemech, ale vždy jen v rámci jednoho dne. Jde totiž o nettingový clearingový systém (čistý platební systém) a z toho důvodu se na konci každého obchodního dne musí provést započtení všech platebních příkazů. Na závěr se tyto čisté platby vypořádají členskými bankami prostřednictvím systému Target. Tento přeshraniční systém je jako jediný napojen na Target on-line. Provozní doba EURO1 je od 7.30 do 16.45 a dle posledních údajů je do něho zapojeno celkem 74 bank a 35 přidružených členů.

Členové EURO1 musí splňovat následující kritéria:

- kapitál v minimální výši 1,25 mld. eur,
- krátkodobé úvěrové hodnocení nejméně P-2 (Moody's) či A-2 (S&P),
- přímý přístup k některému RTGS systému v EU, který je přímo napojen na Target [3].

Clearingová společnost EBA provádí vypořádání plateb mezi jednotlivými bankami také prostřednictvím dalších systémů, jakými jsou STEP1 a STEP2.

5.2.3 STEP1

Retailový platební systém STEP1 je také vyvinutý v rámci EBA. Je však zaměřen na zpracování přeshraničních plateb o malých částkách. Cílem systému je zejména zkrácení doby převodů, ale také podporovat používání bankovních standardů a rozvoj evropských obchodních zvyklostí. Do systému STEP1 je zapojeno okolo 200 členů [3].

5.2.4 STEP 2

Systém STEP 2 je v provozu od roku 2003. Jedná se o vysoce automatizovaný, moderní systém, který je určen pro zpracovávání jak jednotlivých, tak i hromadných komerčních převodů v euro, avšak o nízkém objemu tzn. do maximální výše převodu 50 000 eur. Účastníky tohoto systému jsou členské banky systémů EURO 1 a STEP 1 [38].

5.2.5 CLS

Na rozdíl od předchozích zmiňovaných platebních systémů je CLS – Continuous Linked Settlement systémem víceměnovým, který slouží pro zúčtování devizových transakcí v reálném čase. Členové tohoto systému mají otevřeny víceměnové účty u CLS Banky, prostřednictvím které se také jednotlivé transakce vyrovnávají. Do CLS je zapojeno 49 členů, které mohou využívat zpracování transakcí v těchto měnách: EUR, GBP, USD, CHF, CAD, YPY a AUD [16].

5.3 SEPA

V rámci budování jednotného trhu v EU je důležité zaměřit se právě i na oblast platebního styku, respektive připravit pro spotřebitele stejné podmínky pro bezhotovostní platby, ať se nachází kdekoli v rámci eurozóny. Zastřít rozdíly mezi vnitrostátními a přeshraničními platbami je však nelehký úkol, který vyžaduje především sjednotit právní úpravu platebního styku v jednotlivých státech. Za tímto účelem má být do práva členských zemí EU nejpozději do 10. listopadu 2009 transponována nová Směrnice ES o platebních službách na vnitřním trhu. Tyto kroky jsou základní myšlenkou k další významné evropské integraci, které jsou součástí nového projektu SEPA (z angl. **S**ingle **E**uro **P**ayments **A**rea – Jednotná oblast pro platby v eurech) [40].

5.3.1 Vymezení projektu SEPA

SEPA je taková oblast, kde budou moci spotřebitelé, podniky, ale i další hospodářské subjekty provádět a přijímat platby v eurech uvnitř jednotlivých zemí i mezi nimi, a to za stejných podmínek, práv a povinností bez ohledu na svou zeměpisnou polohu [35].

Mezi základní prvky SEPA patří následující:

- jednotná měna,
- jednotný soubor platebních nástrojů – bezhotovostní úhrady, přímé inkaso a platby uskutečňované prostřednictvím platebních karet,
- efektivní infrastruktura pro platební styk v eurech,
- jednotné technické normy,
- jednotné provozní postupy,
- harmonizovaný právní základ,
- průběžný rozvoj nových služeb orientovaných na zákazníky.

5.3.2 Harmonogram

V roce 2004 Evropská rada stanovila v procesu vytváření SEPA harmonogram, který je rozčleněn do třech základní fází:

Plánovací etapa

První fáze začala již v roce 2004. Předmětem této etapy bylo stanovení jednotných provozních postupů, technických norem, pravidel a povinností, kterými se budou finanční instituce v rámci SEPA řídit a budou pro ně tedy závazná. Zvláštní pozornost byla věnována oblasti platebních karet, zásadám a požadavkům na jejich vydavatele, příjemce, kartové systémy atd. Zároveň byl stanoven jednotný rámec pro infrastrukturu zúčtování a vypořádání a normy či specifikace bezpečnostních požadavků.

Prováděcí etapa

Druhá etapa proběhla od poloviny roku 2006 až do konce roku 2007, kdy byla věnována pozornost přípravě nových nástrojům, norem a infrastruktur SEPA. V této době proběhl také zkušební provoz.

Migrační fáze

Poslední fáze je vymezena pro fungování jak vnitrostátního platebního styku za původních podmínek, tak souběžně s novými pravidly SEPA. Tento způsob vychází vstříc zákazníkům, kteří si budou moci vybrat mezi jednotlivými platebními produkty. Do konce roku 2010 pak již budou tvořit převážnou část platební transakce v EU.

Pavel [17] uvádí, že do projektu SEPA je v současné době zapojeno 31 zemí Evropy sdružených v EPC (všech 27 zemí EU a dále Norsko, Island, Lichtenštejnsko a Švýcarsko). EPC přitom v rámci tohoto projektu nabízí tyto základní produkty:

- bezhotovostní převod,
- inkaso,
- hotovostní převod a
- transakce platební kartou.

Evropská rada určila začátek fungování zcela prvního systému SEPA k lednu 2008, který vymezuje bezhotovostní úhrady. Jednotliví poskytovatelé platebních služeb tak mohou

na základě smlouvy do systému přistupovat. Dle posledních informací se do systému zapojilo 4472 evropských institucí [40].

Tato, v současné době, již standardní EU platba je plně automatizovaná v režimu sdílených nákladu, což znamená, že plátce platí svoje poplatky bance a příjemce zase bance své. Nezbytnou podmínkou těchto plateb je ale řádné uvedení čísla účtu ve formátu IBAN a mezinárodního bankovního kódu BIC, resp. SWIFT. V případě, že klient tyto základní údaje neuvede, banka odesílatele může zatížit jeho účet sankčními poplatky až do výše 50 eur [2].

Pavel [17] dodává, že od 1. listopadu 2009 se počítá se zavedením produktu inkasa a zároveň vstoupí v platnost nová Směrnice o platebních službách. Úplný přechod všech účastnických zemí na produkty SEPA se reálně jeví v rozmezích let 2012 – 2016.

Ruml [18] ve svém článku uvádí, že v roce 2010, po plném zavedení SEPA, by se měly spotřebitelům i firmám snížit náklady na přeshraniční platby o 70 až 90 procent. Naopak pro banky představuje tento projekt velké investice, i když v konečném důsledku by měly i ony zaznamenat úspory. Úspěšné zavedení projektu má přispět k růstu ekonomiky EU a evropskému ekonomickému systému má ušetřit 50 až 100 mld. eur ročně.

6. CHARAKTERISTIKA ČNB

Jednou z nejvýznamnějších institucí, které usilují o efektivní fungování peněžní sféry, finanční i bankovní soustavy je ústřední (centrální) banka. Tato banka má klíčové postavení ve finančním sektoru, které ji umožňuje jako jediné vykonávat určité specifické činnosti. Centrální banku lze definovat jako banku, která má emisní monopol, provádí měnovou politiku daného státu a reguluje bankovní soustavu [6].

Centrální bankou České republiky je ČNB se sídlem v Praze, která je zřízena Ústavou ČR, což zaručuje její nezávislost a řídí se zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance a dalšími právními předpisy. Specifické právní postavení ČNB je určeno i tím, že se jedná o právnickou osobu, která se nezapisuje do obchodního rejstříku, působí jako správní úřad v rozsahu stanoveném zákony a zároveň má v majetkoprávních vztazích při nakládání s vlastním majetkem postavení podnikatele [6].

ČNB vznikla k 1. lednu 1993 z doposud existující Státní banky Československé, a to v souvislosti s rozdělením bývalé Československé federativní republiky. ČNB hospodaří samostatně a do její činnosti je možné zasahovat pouze na základě zákona. Nejvyšší řídicí orgán je v zastoupení bankovní rady, kterou tvoří guvernér a dva viceguvernéři se čtyřmi vrchními řediteli. Všechny členy tvořící bankovní radu jmenuje prezident republiky na období šesti let [34].

6.1 Cíle a funkce centrální banky

Hlavní cíl

Hlavním cílem ČNB je dle článku 98 Ústavy ČR a zákona č.6/1993 Sb., o ČNB péče o cenovou stabilitu. ČNB usiluje o stabilitu cen v tuzemské měně, tj. snaží se udržet nízkoinflační prostředí v ekonomice, ale zároveň usiluje o stabilitu i v oblasti vývoje měnového kurzu dané měny k měnám zahraničním. To přispívá k vytváření podmínek pro udržitelný hospodářský růst, jehož důležitým předpokladem je právě nezávislost centrální banky [34].

Funkce centrální banky

- *emise hotovostního oběživa* – centrální banka je jako jediná oprávněná emitovat bankovky a mince,

- *funkce banky pro ostatní banky* – banky si mohou od centrální banky půjčovat úvěry, ale i ukládají svá depozita a využívají další služby např. clearingové zúčtování mezi bankami aj.,
- *provádění měnové politiky* – pomocí svých nástrojů a opatření ovlivňuje nabídku peněz (resp. úrokové sazby a měnový kurz),
- *funkce banky státu* – centrální banka vede účty státu, vystupuje jako agent státu na finančním trhu při emisi státních cenných papírů, spravuje státní dluh apod.,
- *provádění bankovní regulace a dohledu* – může stanovit podmínky pro podnikání v oblasti bankovníhonictví a dále kontroluje dodržování těchto podmínek,
- *zastupování země v mezinárodních finančních a měnových institucích* – představitel ČNB zastupuje ČR např. v Mezinárodním měnovém fondu, Světové bance, Bance pro mezinárodní platby apod. [1].

6.2 Informační otevřenost

Pavlát [6] uvádí, že ČNB klade důraz na šíření pravdivých a úplných informací, které jsou určeny jak pro zastupitelské orgány a vládu, ale i pro média, odbornou i laickou veřejnost i zahraničním zájemcům, neboť značná část zveřejňovaných informací je publikována i v anglickém jazyce.

Centrální banka České republiky poskytuje informace o jednání Bankovní rady, o přípravě různých opatření a o jejich provádění, zveřejňuje stanoviska banky k významným událostem z finanční oblasti, projevy guvernéra ČNB i významných vedoucích pracovníků banky na konferencích. Zároveň ČNB vydává harmonogram na následující rok, kde je přesně stanovena doba zveřejňování pravidelných informací, které se týkají například bilance banky, měnového přehledu, investiční pozice ČR vůči zahraničí, úrokové sazby měnových finančních institucí, devizové rezervy apod.

Významnou úlohu v šíření informací dnes zastává internet. Velice podrobné informace jsou pravidelně aktualizovány na webových stránkách ČNB, které mají přehlednou a praktickou strukturu pro jednoduché vyhledávání.

6.3 Evropský systém centrálních bank

Dnem vstupu České republiky do EU 1. května 2004 se zároveň stala ČNB součástí Evropského systému centrálních bank (ESCB), který se skládá z dalších centrálních bank členských států EU, a v jehož čele stojí Evropská centrální banka (ECB). Dle Smlouvy o EU je hlavním cílem ESCB udržovat cenovou stabilitu. Vedle tohoto cíle podporuje tento systém i obecné hospodářské politiky ES, aby tak přispěl především k harmonickému a vyváženému rozvoji hospodářských činností v ES, trvalému a neinflačnímu hospodářskému růstu, vysokému stupni konvergence ekonomické výkonnosti, vysoké úrovni zaměstnanosti a sociální ochrany. ESCB tedy směřuje k vytvoření společného trhu a hospodářské a měnové unie.

Základními úkoly ESCB

Mezi základní úkoly ESCB dle Smlouvy patří:

- definovat a provádět měnovou politiku ES,
- provádět devizové operace v souladu s ustanoveními Smlouvy,
- držet a spravovat oficiální devizové rezervy členských států,
- podporovat plynulé fungování platebních systémů.

Měnová politika ČNB po vstupu ČR do EU

Pro ČR nyní platí stejná pravidla, jako pro ty členské státy EU, které ještě nejsou součástí euro oblasti. Tím, že ČR vstoupila do EU se mimo jiné i zavázala, že bude svou kurzovou politiku pokládat za věc společného zájmu. Tímto je tedy nepřipustná kurzová politika, která by ohrožovala hladké fungování jednotného trhu, např. nadměrnou fluktuací kurzu [34].

7. POROVNÁNÍ PLATEBNÍCH SYSTÉMŮ VČETNĚ CENÍKŮ POPLATKŮ

7.1 Platební styk v zemích EU

Jak již bylo výše uvedeno v rámci České republiky se pro účely mezibankovního platebního styku v českých korunách využívá pouze jediný systém CERTIS, a to prostřednictvím clearingového platebního systému opírajícího se o zúčtovací centrum ČNB. Některé členské státy EU však disponují i vícero mezibankovními platebními systémy. Pro jejich srovnání je však nutné rozčlenit členské státy EU na státy, které již vstoupily do třetí fáze Evropské měnové unie (EMU), a tudíž přijaly euro za svou měnu, tzv. státy eurozóny a dále na státy, které doposud euro nepřijaly. V současné době se do první skupiny řadí 16 členů, jakými jsou: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko a Španělsko. Druhá skupina čítá zbývající členské země: Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Švédsko a Velká Británie.

7.1.1 Platební styk zemí eurozóny

Dané členění členských zemí EU je rozhodující při sledování používaných platebních systémů v jednotlivých státech. Jakmile se členská země stane součástí eurozóny, pro její centrální banku vyvstává povinnost účastnit se eurového platebního systému TARGET, který je schopen efektivně propojit národní systémy zúčtování jednotlivých plateb s platebním mechanismem ECB. Celý systém byl modernizován a od 19. listopadu 2007 nahrazen systémem TARGET2, jehož základním pilířem je jednotná technická platforma SSP (Single Shared Platform). Znamená to tedy, že přijímání plateb a provádění platebních příkazů se zadává a zpracovává shodným technickým postupem. Po vstupu ČR do eurozóny se i naše centrální banka stane účastníkem již aktuální upravené verze platebního systému TARGET2. Do tohoto projektu se kromě povinné účasti zemí eurozóny mohou připojit i ostatní členské státy, avšak pouze za předpokladu uzavření dohody s ostatními centrálními bankami Eurosystemu. Systém, který je součástí TARGET2 nese stejnojmenné označení, ke kterému se přidává zkratka či celý název konkrétní centrální banky země eurozóny. Následující tabulka představuje používané platební systémy jednotlivých zúčastněných států, které jsou ještě nadále rozčleněny

na platby velkoobjemové a platby retailové, které zahrnují zejména platby klientů. Tyto platby jsou charakterizovány relativně nízkými hodnotami, na druhé straně však vysokým objemem.

Tabulka č. 7: Platební systémy zemí eurozóny

Členské státy eurozóny	Whosalový platební styk (velkoobjemový)	Retailový platební styk
Belgie	TARGET2-BE	CEC
Finsko	TARGET2-Suomen Pankki Jarjestelma	PMJ
Francie	TARGET2-Banque de France	CORE
Irsko	TARGET2-Ireland	IRECC
		IPCC
Itálie	TARGET2-Banca d'Italia	BI-COMP
Lucembursko	TARGET2-LU	TARGET2-LU
Kypr	TARGET2-CY	TARGET2-CY
Malta	TARGET2Malta	Malta Clearing House
Německo	TARGET2-Bundesbank	EMZ
	HBV	
Nizozemsko	TARGET2-NL	HAM-NL
Portugalsko	TARGET2-PT	SICOI
Rakousko	TARGET2-OeNB	STEP.AT
Řecko	TARGET2-GR	Athens Clearing Office ACO
		DIAS
Slovensko	TARGET2-SK	(EURO) SIPS
Slovinsko	TARGET2-Slovenia	Giro Clearing System
Španělsko	TARGET2-Banco de Espana	SNCE
	SLBE	

Pramen: vlastní zpracování dle zdroje [29]

Platební příkazy, které je možné v rámci výše zmiňovaného systému realizovat, se rozdělují na:

- příkazy k úhradě,
- příkazy k přímému inkasu (vždy na základě souhlasu s přímým inkasem),
- příkazy k převodu likvidity.

Platební příkaz může být přitom účastníkem systému označen buď jako běžný platební příkaz (= priorita 2), urgentní (priorita 1) nebo velmi urgentní platební příkaz (priorita 0).

Pokud priorita není vyznačena, považuje se takový platební příkaz za běžný.

Přímý účastník platebního systému TARGET2 si také může zvolit, jaký typ služby bude využívat, od čeho se pak odráží také konkrétní poplatky, které se nabízí ve dvou variantách:

- 100 EUR za účet PM, ke kterým se přičítá ještě paušální poplatek ve výši 0,80 EUR za transakci nebo-li odpis z účtu, nebo
- 1 250 EUR za účet PM, ke kterým se přičítá poplatek za transakci dle objemu zpracovávaných položek za 1 měsíc na základě následující tabulky:

Tabulka č. 8: Sazebník poplatků za jednotlivé transakce k paušálnímu poplatku 1 250 EUR

Pásmo	Od	Do	Cena (EUR)
1	1	10 000	0,6
2	10 001	25 000	0,5
3	25 001	50 000	0,4
4	50 001	100 000	0,2
5	nad 100 000	—	0,125

Pramen: [41]

Jako jednoduchý příklad výpočtu poplatků pro účastníka, který se rozhodne pro druhou variantu poplatků, a který provede 70 000 transakcí za měsíc, je výpočet následující:

$$€1\,250 + 10\,000 \times €0.60 + 15\,000 \times €0.50 + 25\,000 \times €0.40 + 20\,000 \times €0.20 = €28\,750$$

TARGET2 je v provozu denně kromě sobot, nedělí, Nového roku, Velkého pátku a Velikonočního pondělí (podle kalendáře platného v sídle ECB), 1. května a 1. a 2. svátku vánočního. Běžný obchodní den přitom začíná vždy večer předchozího obchodního dne. Časový harmonogram systému TARGET2 je k nahlédnutí v příloze č. 5.

Na základě výsledků zveřejněných ECB ve výroční zprávě TARGET2 [43] lze jednoznačně usoudit, že v průběhu roku 2008 došlo k nárůstu jak počtu zpracovávaných transakcí prostřednictvím tohoto systému, ale i k nárůstu hodnot těchto plateb. Přehled o počtu transakcí a jejich celkových i průměrných hodnotách je podán v následující tabulce.

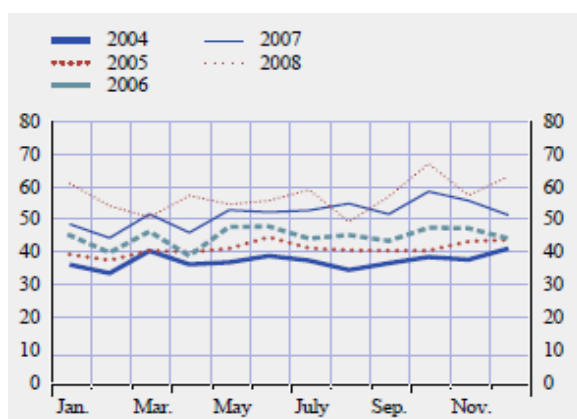
Tabulka č. 9: Vývoj platebního styku prostřednictvím TARGET

TARGET	2007	2008	Změna v %	2007	2008	Změna v %
	EUR bilion			počet transakcí		
Celkový obrat	616,731	682,780	10	93,375,701	94,711,380	1
Průměrný denní obrat	2,419	2,667		366,179	369,966	

Pramen: [43]

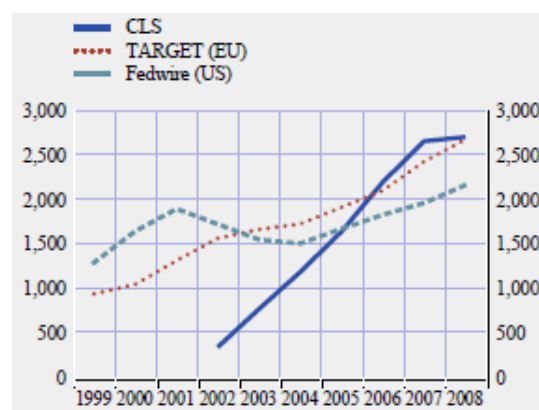
Oproti roku 2007 vzrostla efektivnost systému TARGET o 10% celkové hodnoty uskutečněných transakcí, což zároveň představuje zvýšení jejich počtu o 1%. Průměrný denní počet transakcí tak dosáhl počtu 369,966 odpovídajících průměrné denní hodnotě 2,667 bilionů eur [43].

Graf č. 2: Obrat TARGET v tis.bilionech EUR

Pramen: [43]

Graf č. 3: Významné světové platební systémy

Pramen: [43]

Z grafu č. 2 je možné vidět rostoucí tendenci efektivnosti daného systému a to již od roku 2004 v jednotlivých měsících. Na následujícím grafu č. 3 je naopak poukázáno na průměrnou denní hodnotu celkového obratu dosaženého nejvýznamnějšími světovými platebními systémy TARGET, CLS a Fedwire. Je zde patrná důležitost systému TARGET a jeho významné zastoupení v celosvětovém měřítku. Zatímco v porovnání mezi rokem 2007 a 2008 došlo u systému TARGET a Fedwire k růstu, systém CLS zaznamenal oproti předchozím rokům rapidního zvyšování svého obratu mírný pokles. Tento jev je přisuzován přímému dopadu ekonomické krize.

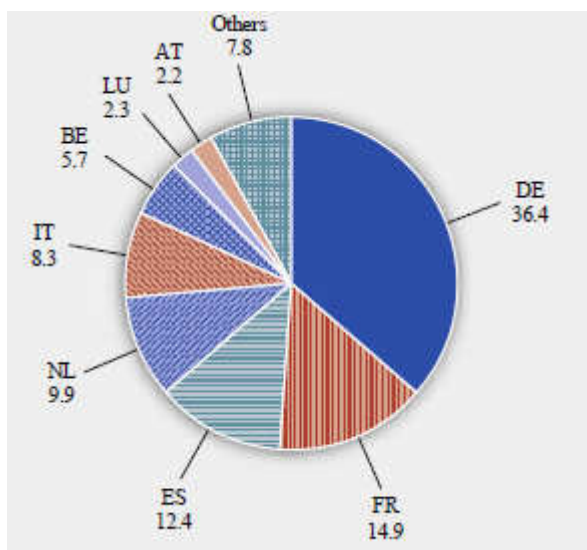
I přestože celkový obrat systému zaznamenal v roce 2008 růst, jednalo se v porovnání s předchozím rokem pouze o 1,4% zvýšení celkového obratu, což představuje zatím

nejmenší hodnotu od roku 1999, kdy došlo k zavedení systému. Tento neobvyklý vývoj je však způsoben migračním efektem k systému TARGET2.

Tržní podíl, který systém TARGET zastupuje mezi velkoobjemovými platebními systémy v euro, zůstal v roce 2008 na stejné výši oproti předchozímu roku, a to v zastoupení 90% z celkové hodnoty zpracovaných plateb a 59% z celkového počtu transakcí [43].

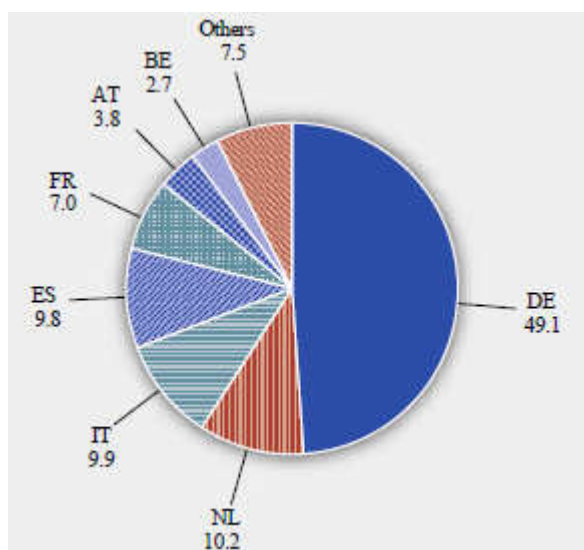
Velmi zajímavá je též účast bankovních společností jednotlivých států na hodnotě celkového obratu systému TARGET. Na grafu 4 je procentuální vyjádření zastoupení států, které se na obratu podílí více než 2%. Největší podíl je však dosažen Německem, Francií, Španělskem, Nizozemskem a Itálií, které dohromady čítají 82% celkového obratu. Následující graf č. 5 poukazuje na procentuální zastoupení bank konkrétních států v celkovém počtu přijatých a zpracovaných transakcí.

Graf č. 4: Účast bank jednotlivých států na celkovém obratu TARGET (v %)

Pramen: [43]

Graf č. 5: Účast bank jednotlivých států na počtu transakcí (v %)

Pramen: [43]

Dle údajů zveřejněných ve výroční zprávě TARGET 2008 měl systém 747 přímých účastníků a 3, 806 nepřímých účastníků. Průměrná hodnota provedených transakcí činila 7.2 milionů eur, přičemž 65% plateb bylo menší hodnoty než 50,000 eur. Velkou výhodou tohoto systému je jeho efektivnost a rychlost. Transakce se totiž zúčtují během několika minut. Za minulý rok se 99.91% všech plateb zúčtovalo v intervalu menším než 5 minut [43].

7.1.2 Platební styk zemí stojících mimo eurozónu

Zbývajících 11 členských zemí EU, které doposud nepřijaly euro za svou měnu, využívají různé platební systémy definované v následující tabulce. Lze si také všimnout, že pět z těchto zemí se také účastní systému TARGET2.

Tabulka č. 10: Platební systémy zemí mimo eurozónu

Země mimo eurozónu	Whosalový platební styk (velkoobjemový)	Retailový platební styk
Bulharsko	RINGS	BISERA BORICA
ČR	CERTIS	CERTIS
Dánsko	KRONOS	Sumclearing
	TARGET2-Danmark	
Estonsko	EP RTGS	ESTA
	TARGET2-Eesti	
Litva	LITAS	LITAS-MMS
	LITAS-RLS	
	TARGET2-Lietuvos Bankas	
Lotyšsko	SAMS	EKS
	TARGET2-Latvija	
Maďarsko	VIBER	ICS
Polsko	SORBNET	ELIXIR
	SORBNET-EURO	EuroELIXIR
	TARGET2-NPB	
Rumunsko	ReGIS	PCH
Švédsko	RIX	BGC
Velká Británie	CHAPS EURO (Target)	BACS
	CHAPS STERLING	CHEQUE AND CREDIT CLEARINGS

Pramen: vlastní zpracování dle zdroje [30]

U všech výše zmíněných zemí je zcela jednoznačný rostoucí trend bezhotovostních plateb a ve většině zemí došlo také k velkému rozvoji v používaných platebních systémech, které jsou specifické vždy pro konkrétní stát. Litva, Lotyšsko, Estonsko, Polsko a Dánsko již efektivně využívá systém TARGET2 pro zúčtování transakcí v eurech i s ostatními státy. Ovšem nadále se v těchto státech používají odlišné platební systémy, jak pro platby velkoobjemové, tak pro retailový platební styk. V tabulce č. 11 je zachycena efektivita a výkonnost jednotlivých systémů zemí stojících mimo eurozónu z hlediska počtu

zpracovaných transakcí. Pro větší přehlednost tabulka již neobsahuje systémy napojené na systém TARGET.

Tabulka č. 11: Počet transakcí zpracovaných platebními systémy v jednotlivých letech (v milionech)

Země	Typ systému	Název platebního systému	2005	2006	2007
Bulharsko	LVPS	RINGS	0.78	0.98	0.92
	RS	BISERA	45.12	51.30	50.59
		BORICA	66.98	52.79	57.93
ČR		CERTIS	356.04	381.66	411.22
Dánsko	LVPS	Kronos	0.66	0.68	0.74
	RS	Sumclearing Euro	0.18	0.21	0.24
		Sumclearing DKK	1,120.81	1,245.63	1,347.18
Estonsko	LVPS	EP-RTGS	0.05	0.05	0.06
	RS	ESTA	17.69	20.17	22.78
Litva	LVPS	LITAS	18.46	21.32	1.46
		LITAS-RLS	-	-	0.27
	RS	LITAS-MMS	-	-	80.00
Lotyšsko	LVPS	SAMS	0.17	0.20	0.23
	RS	EKS	21.76	27.43	30.22
Maďarsko	LVPS	VIBER	0.68	0.81	0.89
	RS	ICS	186.73	204.07	219.38
Polsko	LVPS	SORBNET	1.09	1.27	1.46
	RS	ELIXIR	51.6	51.9	50.9
		EUROELIXIR	0.17	0.75	0.97
Rumunsko	LVPS	ReGIS	0.89	1.55	2.10
	RS	PCH	24.15	8.37	8.93
Švédsko	LVPS	K-RIX	1.50	1.70	1.94
	RS	BANKGIROT	484.00	554.00	616.00
UK	LVPS	CHAPSSTERLING	29.59	33.02	35.58
	RS	C&CC	1,487.81	1,381.76	1,253.92

Pramen: vlastní zpracování dle zdroje [37]

Z předchozí tabulky si je možné všimnout, že struktura platebního styku v ČR je rozdílná od ostatních zemí, které shodně s naším státem doposud nepřijaly euro za svou měnu.

7.1.3 Platební styk v ČR

Předchozí klasické rozdělení v použití systémů pro platby velkoobjemové a platby retailové není v naší zemi vůbec zavedeno. Současný vypořádací systém CERTIS provádí zúčtování mezibankovních plateb v českých korunách, a to ať už se jedná o jakékoliv

hodnoty zpracovávaných transakcí. Snaha ČNB o regulaci přijímání velkého množství dat prostřednictvím jediného systému mezibankovního platebního styku se odráží v uplatňované poplatkové politice, jak již bylo uvedeno v kapitole 5.1.5 a v příloze č. 1, kde je k nahlédnutí Ceník peněžních a obchodních služeb zúčtovacího centra ČNB.

Mezibankovní zahraniční platební styk se i nadále provádí přes korespondenční banky v zahraničí. Navíc je důležité zmínit, že u nás doposud nebyl zaveden systém TARGET, platby v eurech se zúčtují prostřednictvím systému STEP2.

Statistické údaje

Jednou z činností České národní banky je sestavování a zveřejňování statistických údajů z jednotlivých oblastí jejího působení, a to v souladu s mezinárodními standardy a standardy Evropské unie.

Za rok 2005 bylo prostřednictvím systému CERTIS zpracováno celkem 356,2 mil. transakcí. V následujícím roce došlo ke zvýšení tohoto počtu na 381,7 mil položek a v roce 2007 zúčtovací centrum ČNB zpracovalo dokonce až 411,2 mil. položek. Dle posledních zveřejněných informací ČNB zpracoval systém CERTIS za rok 2008 celkem 435,6 mil položek a tím došlo k dalšímu zvýšení výkonnosti tohoto systému [28].

Podrobnější přehled o provedených transakcích v rámci systému CERTIS včetně vyjádření těchto položek v českých korunách je uvedeno v následující tabulce.

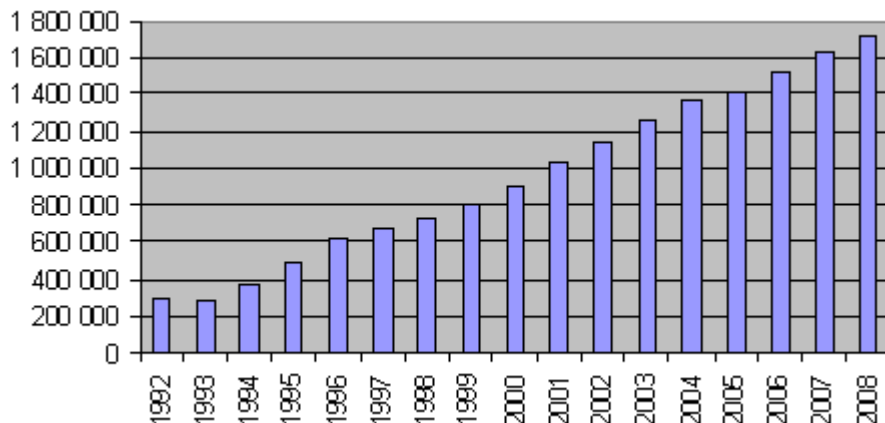
Tabulka č. 12: Přehled zpracovaných transakcí systémem CERTIS v jednotlivých letech v Kč

Rok:	2005	2006	2007	2008
∑ Počet transakcí	356,2 mil.	381,7 mil.	411,2 mil.	435,6 mil
∑ Hodnota transakcí	123 354 mld.	51 537 mld.	174 854 mld.	162 993 mld.
φ Transakce / den	1,41 mil.	1,52 mil.	1,64 mil.	1,72 mil
φ Hodnota transakce / den	487,6 mld.	603,7 mld.	696,6 mld.	644,2 mld.

Pramen: vlastní zpracování dle zdroje [30], [33]

Již od roku 1992, kdy byl systém CERTIS uveden do provozu lze pozorovat neustále rostoucí trend v počtu zpracovávaných operací, jak je vidět z následujícího grafu.

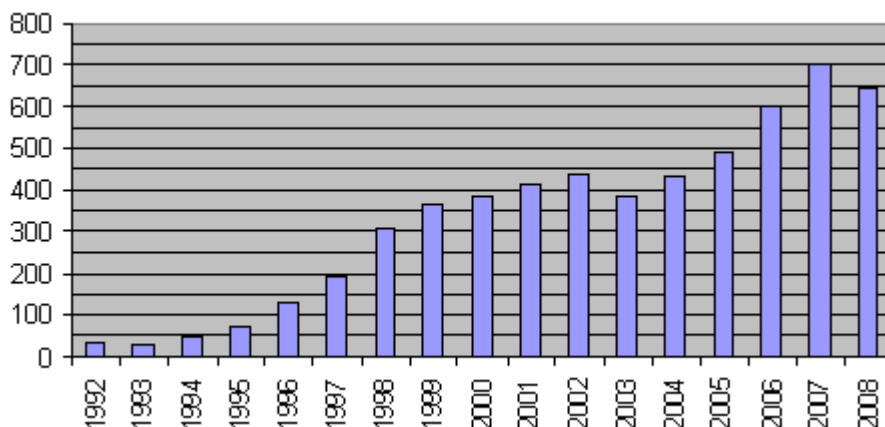
Graf č. 6: Průměrný denní počet položek v jednotlivých letech

Pramen: [32]

Celková hodnota transakcí v jednotlivých letech se od roku 1992 vyvíjela různě. Do roku 2002 byl zaznamenáván růst průměrných denních obrátů až do roku 2003, kdy došlo k jejich snížení. Do roku 2007 byl zaznamenán rychlý nárůst těchto hodnot. Z posledních uveřejněných informací za rok 2008 však vyplývá znatelný pokles průměrných denních obrátů o 52,4 mld. Kč.

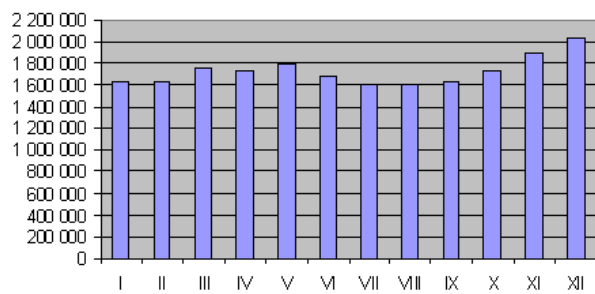
Graf č. 7: Průměrné denní obraty v mld. Kč

Pramen: [32]

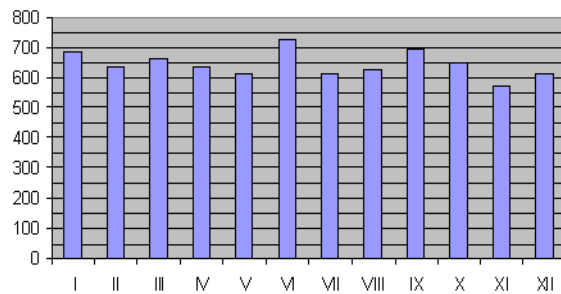
Poslední zpracované statistické údaje vztahující se k roku 2008 vypovídají o dalším růstu v počtu provedených položek, ale zároveň i o poklesu týkajícího se průměrných denních obrátů.

Graf č. 8: Průměrný denní počet položek
v roce 2008

Pramen: [32]

Graf č. 9: Průměrné denní obraty v roce
2008 v mld. Kč

Pramen: [32]

8. VÝSLEDKY

V posledních letech jsou stále více zřetelné snahy překonat bariéry omezující úplné a efektivní fungování jednotného vnitřního trhu. Jednou z překážek zejména volného pohybu zboží, služeb a kapitálu je právě i poskytování bezhotovostních plateb. Přitom každý občan EU provede v průměru za jeden rok 138 bezhotovostních transakcí a celkový počet hotovostních i bezhotovostních plateb v EU dosahuje hodnoty 231 miliard za rok. Jedná se tedy o obrat okolo 52 bilionů euro ročně. Náklady platebního systému dokonce dosahují 2 – 3 % HDP, z nichž je převážná většina financována bankami. I přes pokračující trend zvyšování počtu bezhotovostních transakcí však musím konstatovat, že objem zpracovaných plateb v hotovosti stále převládá a to i za zvýšených nákladů za tento typ transakcí [40].

Dle studie World Retail Banking Report, kterou každoročně zveřejňují společnosti Capgemini, UniCredit a Evropská finanční asociace pro řízení a marketing (EFMA) se ceny bankovních služeb za poslední rok snížily ve většině regionů. Významný je však rozdíl ve vývoji bankovních poplatků v rámci eurozóny, kde došlo k jejich nemalému snížení v průměru o 6.1%, naproti tomu mimo eurozónu vzrostly tyto poplatky o 1.6%. Konkrétně v ČR došlo ke zvýšení poplatků v průměru o 3% [25]. Některé banky se však snaží vyjít svým klientům vstříc a upravují sazebník svých bankovních poplatků ve větší prospěch svých zákazníků. Zatím nejvýhodnější poplatkové opatření pro věrné klienty představila v červnu tohoto roku Raiffeisenbank. Navýšila bonusy za používání bankovního účtu z 10 na 20 CZK, navíc zrušila poplatky za blokaci platební karty v případě její ztráty, dále také poplatek za nadměrný vklad či za výpis přes internet [42].

Nejen v oblasti poplatkové politiky existují v rámci platebního styku nesmazatelné rozdíly na jeho národní úrovni v komparaci s jeho účinností na úrovni evropské. Zúčtování plateb v rámci konkrétního státu zůstává nadále mnohem bezpečnější, rychlejší a podstatně levnější. Banky si v současnosti účtují nesrovnatelně vyšší poplatky za zpracování platby spojené se zahraničím. Jako příklad bych uvedla poplatky České spořitelny. Dle jejího sazebníku zaplatí soukromá klientela za převzetí platebního příkazu přes přímé bankovníctví prostřednictvím SERVIS 24 a jiných služeb přímého bankovníctví 2 Kč, přes telebanking si ČS účtuje 3,50 Kč, bankomatem 5 Kč, poštou či zpracováním příkazu na přepážce 8 Kč. Jakmile se však jedná o zahraniční platební styk, konkrétně o platbu

z účtu vedeného u ČS v jakékoli výši ve prospěch účtu klienta Slovenské spořitelny, klient zaplatí poplatek ve výši 50 Kč. Platby ve prospěch účtu klienta Erste Group jsou spojeny s poplatkem 220 Kč, stejně tak při platbě do 50 000 euro (včetně). Nad tuto hranici již klient zaplatí 1% z částky, minimálně však 220 Kč a maximálně 1500 Kč. Výše poplatku se přitom odvíjí od typu platby a velikosti objemu převáděných peněžních jednotek tak, aby pokryla náklady, které jsou s danou platební operací spojené. Velká část nákladů se odráží ve mzdových nákladech, v odpisech za software a hardware nebo i v poplatcích za přenos zpráv v rámci SWIFT [36]. Dle mého názoru je ale zahraniční platební styk pro banky ziskový, neboť většina z nich si k jednotlivým poplatkům za zpracování plateb přičítá i určitou ziskovou marži.

Struktura platebního styku v ČR je oproti jiným členským státům EU zjednodušená, neboť veškeré mezibankovní operace v české měně jsou zpracovány přes jediný systém CERTIS bez ohledu na to, zda se jedná o velkoobjemové či retailové platby. Při srovnávání platebních systémů používaných v EU bych strukturu platebního styku ČR označila za ojedinělou, neboť ve všech ostatních členských státech se kontinuálně používají minimálně dva platební systémy, které jsou vyčleněné buď pro velkoobjemový platební styk nebo retailový. Myslím si ale, že struktura platebního styku ČR dosahuje vysoké efektivity, což potvrzují i statistické údaje, kde je zcela zjevný každoroční nárůst v počtu zpracovaných transakcí. V roce 2008 bylo dokonce zpracováno až 435,6 mil platebních operací v celkové hodnotě 162 993 mld. Kč (6 243,5 mld. EUR). Jedná se tedy o celkové zvýšení počtu o 79,4 mil transakcí od roku 2005. Průměrný počet položek se v jednom dni dostal až na hodnotu 1,72 mil s průměrným denním obratem 644,2 mld. Kč (24,7 mld. EUR). V průběhu jediného dne se přitom za rok 2008 maximálně zpracovalo 5,485 mil. položek [28]. Systém CERTIS je schopný efektivně a rychle vypořádat veškeré potřeby mezibankovních převodů v ČR, což shledávám i za hlavní důvod, proč je stále jediným systémem pro tyto účely, i přesto, že zákon umožňuje vznik případně dalších platebních systémů.

V okamžiku vstupu do Evropské unie se Česká republika zavázala přijmout společnou měnu euro jako ostatní členské státy eurozóny. Jelikož doposud nebyly splněny veškeré podmínky pro jeho zavedení, vztahuje se na naši zemi přechodná výjimka. I nadále však platí povinnost státu přijmout euro, a to v nejbližším možném termínu, k čemu jsme se zavázali v čl. 4 Aktu o přistoupení ČR k EU. Po tolik diskutovaném vstupu ČR

do Evropské měnové unie se i naše země stane účastníkem systému TARGET, respektive TARGET2 stejně jako centrální banky EU, které se již řadí do eurozóny a provádí tak měnové operace prostřednictvím tohoto platebního systému. Tento celoevropský systém je velice efektivní a přínosný. Platební transakce se zúčtuje již během několika minut. V minulém roce se 99.91% veškerých plateb zúčtovalo v intervalu menším než 5 minut. Tržní podíl v zastoupení systému TARGET mezi velkoobjemovými platebními systémy v euro představuje 90% z celkové hodnoty zpracovaných plateb a 59% z celkového počtu transakcí [43]. Zavedení a využívání i takto efektivního systému je ale pro účely jednotné platební oblasti nedostačující.

V EU jsou doposud znatelné rozdíly ve struktuře platebního styku jednotlivých států, které si velice často kladou vlastní právní požadavky na poskytovatele platebních služeb. Tyto rozdíly se ještě více prohloubily po zavedení euro, jako jednotné měny. Za velký krok vpřed ve vývoji infrastruktury platebního styku považují návrh Směrnice o platebních službách na vnitřním trhu, která položila žádaný právní základ pro vytvoření jednotného eurového platebního prostoru SEPA. Předpokládá se, že evropská harmonizace právního rámce a standardizace platebního styku, který z dané směrnice vyplývá, povede k odhadovaným úsporám ve výši 50–100 miliard euro ročně [40]. V současnosti se tyto prognózy dají zčásti potvrdit, jelikož ceny bankovních služeb v eurozóně po zavedení SEPA znatelně klesají, v průměru o 3,6% ročně [25]. Vývoj v Evropě tak postupně v oblasti platebních systémů směřuje k vysokému stupni centralizace, který vede ke sjednocení národních systémů a dosažení nemalých úspor z rozsahu. Pro klienty jednotlivých bank se tak stanou přeshraniční platby v EU stejně drahé jako domácí. Objevují se i názory, že stejné ceny přeshraničních a tuzemských plateb budou pro banky představovat ztráty. Myslím si, že za současných podmínek by se dalo proti SEPA argumentovat, neboť tyto platby jsou uskutečňovány přes jiný software oproti tuzemskému platebnímu styku, což nepochybně zvyšuje náklady těchto služeb. Cílem celého projektu je ale nastolení jednotných standardů a zavedení stejného softwaru a hardwaru, které se projeví ve snížení celkových nákladů za zpracování jednotlivých položek platebního styku. V budoucnu se zároveň očekává pokračující trend snižování poplatků za bankovní služby. Na banky vznikne tlak ze strany konkurence, budou se muset zaměřit na inovace, větší rozsah služeb za nižší ceny a tím vytvořit novou přidanou hodnotu pro své klienty.

9. ZÁVĚR

Realizace platebního styku jako základní služba každé bankovní instituce zahrnuje hotovostní a bezhotovostní přesuny peněžních prostředků jak v tuzemsku, tak i v zahraničí. V posledních letech jsme zaznamenali velice dynamický vývoj v této oblasti bankovníctví, pro který bylo rozhodujícím krokem vstup České republiky do Evropské unie. Členství si v dostatečném předstihu vyžádalo harmonizaci legislativních předpisů s právem Evropské unie a směrnicemi Rady evropských společenství i v bankovním sektoru, kde bylo zapotřebí věnovat velkou pozornost komplexnímu rozvoji zejména v oblasti měnové a devizové spolupráce, ale mimo jiné i liberalizaci plateb. Za skutečně radikální změnu, která velkým podílem přispěla k začlenění evropských ustanovení a předpisů do právní úpravy platebního styku v České republice, považují přijetí zákona č. 124/124 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech.

I přes veškeré snahy dosáhnout co nejvyššího stupně harmonizace a integrace v rámci Evropské unie, i nadále přetrvávají překážky bránící plnému a efektivnímu fungování Jednotného vnitřního trhu. V jednotlivých členských státech existuje rozdílná platební struktura, kterou považují za hlavní důvod rozdílnosti tuzemského a zahraničního platebního styku. Zatímco mezibankovní platební styk je v rámci jednoho státu rychlý, bezpečný a s nízkými náklady, zahraniční platební styk se potýká s vysokými poplatky za zpracování jednotlivých platebních operací. I za těchto podmínek však celá řada používaných platebních systémů prošla modernizací včetně českého systému CERTIS, který na základě zjištěných statistických údajů považují za vysoce efektivní i za předpokladu, že se jedná o jediný platební systém používaný v České republice, oproti ostatním členským státům, kde se typicky platební systémy člení na ty, které jsou používané výhradně na platby velkoobjemové a dále na takové platební systémy, které pokrývají platební operace retailové.

Velice diskutovaným tématem poslední doby je příprava vstupu České republiky do Evropské měnové unie a přijetí eura za společnou měnu. Tento další důležitý posun pro náš stát vyžaduje důkladnou přípravu nejen v oblasti ekonomické a právní, ale i technické, institucionální a legislativní. Po tomto vstupu vyvstává centrální bance povinnost stát se účastníkem platebního systému TARGET2. Členství v eurozóně evokuje

otázky týkající se budoucnosti systému CERTIS. Přikláním se k názorům, že by tento již osvědčený platební systém mohl být využíván pro retailové platby, čím by se struktura platebního styku přiblížila ostatním evropským státům.

Ve své práci se ale zabírám i dalším revolučním projektem, jehož cílem je vytvoření Jednotné eurové platební oblasti SEPA. V jeho konečném důsledku by se platební styk v Evropské unii prováděl za úplně stejných podmínek bez ohledu na národní hranice jednotlivých států. Vysoký stupeň standardizace v oblasti platebního styku by přispěl k nemalým úsporám, které se odhadují na 50-100 mld. ročně. Nadále se očekává pokračující trend snižování bankovních poplatků. To zvyšuje bankovní konkurenci, banky se v budoucnu musí zaměřit zejména na inovaci a nové produktové portfolio, čím upoutá zákazníka a nabídne mu novou přidanou hodnotu z poskytovaných služeb.

10. SUMMARY

The diploma thesis is focused on the analysis of the system of payment in the Czech Republic and in the whole European Union. The theoretical part defines system of payment generally, its organization, the telecommunication network SWIFT and also describes the electronic payments. The following chapter deals with the legislation of this area in our country. There have been made a lot of changes until these days because of the strong effort to harmonize legal form of payment system with the regulations of European Union.

The next part of this study is dedicated to individual payment system especially the CERTIS which is the unique but highly efficient system in the Czech Republic. The practical part obtained the comparison of the payment system which are using in the European Union. For better lucidity the systems are divided into the wholesale payments and the retail payments. The trends and the prognosis of the interbank payment system development are identified in the conclusion of this study.

Key words

Interbank payment system, SWIFT, CERTIS, legal enactment of the system of payment, TARGET, SEPA

11. PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

- [1] DVOŘÁK, P. *Bankovníctví*. 1.vyd. Praha: Ediční oddělení VŠE Praha, 1996, ISBN 80-7079-079-2, s 212
- [2] DVOŘÁK, P. *Bankovníctví*. 3. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1998. 341 s. ISBN 80-7079-585-9.
- [3] JÍLEK, J. *Peníze a měnová politika*. 1. vyd.. Praha: Grada Publishing, 2004. 744 s. ISBN 80-247-0769-1.
- [4] KALABIS, Z. *Bankovní služby v praxi*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2005. 148 s. ISBN 80-251-0882-1.
- [5] MÁČE, M. *Platební styk – klasický a elektronický*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2006. 220 s. ISBN 80-247-1725-5.
- [6] PAVLÁT, V. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s. Eupress, 2004. 138 s. ISBN 80-86754-29-4.
- [7] PIJÁK, M. *Elektronické platební systémy (Diplomová práce)*. Brno: MU, 2003
- [8] POLOUČEK, S. a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 716 s. ISBN 80-7179-462-7.
- [9] PŘÁDKA, M., KALA, J. *Elektronické Bankovníctví: rady a tipy*. 1.vyd. Praha: Computer press, a.s., 2000., 178 s. ISBN 80-7226-328-5.
- [10] PUCHINGER, Z. *Bankovníctví I: úvodní kapitoly k problematice bankovní soustavy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 174 s. ISBN 80-244-1048-6.
- [11] SCHLOSSBERGER, O., SOLDÁNOVÁ, M. *Platební styk*. 3. preprac. a dopl. vyd. Praha: Bankovní institut a.s., 2005. 368 s. ISBN 80-7265-072-6.
- [12] SCHLOSSBERBER, O., HOZÁK L. *Elektronické platební prostředky*. 1.vyd. Praha: Bankovní Institut a.s., 2005. 60 s. ISBN 80-7265-075-4.

Odborné články

- [13] DVOŘÁK, J. Evropské platby SEPA, kouzelné slovo s vysokou cenou. Měšec.cz [online]. 2008. [staženo dne 14. března 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/evropske-platby-sepa-kouzalne-slovo/>>. ISSN 1213-4414.
- [14] JOPEK, D. Současné trendy v platebním styku a návrh nových technologií. Spravni.juristic.cz [on-line]. 19.9.2005 [staženo dne 20.2.2009]. Dostupné na WWW: <http://spravni.juristic.cz/549639/clanek/spravni2>.
- [15] NYKODÝMOVÁ, H. Jak je to s bezpečností internetového bankovníctví? Lupa.cz [online]. 2006. [staženo dne 14. března 2009]. Dostupné na WWW: <http://www.lupa.cz/clanky/jak-je-to-s-bezpecnosti-internetoveho-bankovnictvi/>
- [16] PANTŮČKOVÁ, I. Platební styk v Evropské unii. Bankovníctví [online]. 2003. [staženo dne 14. března 2009]. Dostupné na WWW: <http://bankovnictvi.ihned.cz/3-13502430-m%ECnami-900000_d-92>. ISSN 1213-7693.
- [17] PAVEL, D. SEPA (z)mění platební služby v Evropě. Kurzy.cz [online]. 2008. [staženo dne 13. března 2009]. Dostupné na WWW: <<http://euro.kurzy.cz/154526-sepa-zmeni-platebni-sluzby-v-evrope/>>. ISSN 1801-8688.
- [18] RUMML, M. SEPA zjednoduší a zlevní platební styk v EU. Finance.cz [online]. 2006. [staženo dne 13. března 2009]. Dostupné na WWW: <<http://www.finance.cz/toUTF8/zpravy/finance/83390-sepa-zjednodusi-a-zlevni-platebni-styk-v-eu/>>. ISSN 1213-4325.
- [19] ŠMEJKAL, L. Elektronické peníze. Ikaros [online]. 2001. [staženo dne 13. března 2009]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/834>>. ISSN 1212-5075.

Právní předpisy

- [20] Zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku)
- [21] Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů
- [22] Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů

- [23] Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi
[24] Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti

Internetové zdroje

- [25] *Capgemini s.r.o. Globální ceny bankovních služeb klesají* [online]. Dostupný na WWW: <http://www.cz.capgemini.com/>, staženo dne 25. července 2009
- [26] *Česká národní banka. Podmínky České národní banky pro vedení účtů a provádění platebního styku* [online]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/platebni_styk/sluzby_pro_klienty/download/podminky_ucty_ps_20081101.pdf, staženo dne 18. května 2009
- [27] *Česká národní banka. Česká republika – tuzemské bankovní spojení a IBAN* [online]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/iban/ibancz.html, staženo dne 3. prosince 2009
- [28] *Česká národní banka. Modrá kniha – platební styk v České republice* [online]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/modra_kniha/, staženo dne 18. května 2009
- [29] *Česká národní banka. Modrá kniha – platební styk v EU* [online]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/modra_kniha/, staženo dne 20. května 2009
- [30] *Česká národní banka. Modrá kniha – země stojící mimo eurozónu* [online]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/modra_kniha/, staženo dne 20. května 2009
- [31] *Česká národní banka. Průběh mezibankovního převodu peněžních prostředků (úhrady)* [online]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/mezibank_prevody_schema.html, staženo dne 3. prosince 2009
- [32] *Česká národní banka. Popis systému CERTIS* [online]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_popis.html, staženo dne 3. prosince 2009
- [33] *Česká národní banka. Statistika platebních nástrojů a vypořádacích systémů v EU* [online]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/modra_kniha/ps_eu_2006.html, staženo dne 8. dubna 2009

- [34] *Česká národní banka. O ČNB* [online]. Dostupný na WWW: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/, staženo dne 3. prosince 2009
- [35] *Česká spořitelna. Prostor jednotných plateb v EU* [online]. Dostupný na WWW: http://www.csas.cz/banka/application?event=link.display_binary&namespace=main&origin=display.jsp&tag=href&portal=internet&lang=cs&docid=EU_Office/downloads/SEPA.pdf, staženo dne 21. června 2009
- [36] *Česká spořitelna.* [online]. Dostupný na WWW: <http://www.csas.cz>, staženo dne 3. srpna 2009
- [37] *Evropská centrální banka.* [online]. Dostupný na WWW: <http://www.ecb.int>, staženo dne 3. července 2009
- [38] *Evropská bankovní asociace. STEP2* [online]. Dostupný na WWW: <http://www.ebaclearing.eu/STEP1-N=STEP1-L=EN.aspx>, staženo dne 3. prosince 2009
- [39] *EUR. Přístup k právu EU* [online]. Dostupný na WWW: <http://eur-lex.europa.eu/>, staženo dne 8. prosince 2009
- [40] *EPC. SEPA* [online]. Dostupný na WWW: <http://www.europeanpaymentscouncil.eu>, staženo dne 18. června 2009
- [41] *Německá centrální banka. TARGET 2* [online]. Dostupný na WWW: http://www.bundesbank.de/target2/target2_preise.en.php, staženo dne 18. července 2009
- [42] *Raiffeisen bank.* [online]. Dostupný na WWW: <http://www.rb.cz/>, staženo dne 8. srpna 2009
- [43] *TARGET annual report.* [online]. Dostupný na WWW: http://www.bundesbank.de/download/target2/t2_jahresbericht_2008.en.pdf, staženo dne 3. března 2009

SEZNAM ZKRATEK

BACS	Bankers' Automated Clearing Services (britský retailový platební systém)
BIC	Bank Identification Code
CERTIS	Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement System
CLS	Continuous Linked Settlement
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
EBA	Euro Banking Association
ECB	Evropská centrální banka
ECBS	European Committee for banking standards
EHP	Evropský hospodářský prostor
EMU	Evropská měnová unie
EPS	Elektronický platební systém
ES	Evropská společenství
ESCB	Evropský systém centrálních bank
EU	Evropská unie
IBAN	International Bank Account Number
OR	Obchodní rejstřík
RTGS	Real-Time Gross Settlement
SCP	Středisko cenných papírů
SEPA	Single Euro payment Area

SIT	Systeme Interbancaire de elecompensation; (dřívější francouzský retailový platební systém)
SKD	System krátkodobých dluhopisů
SSP	Single Shared Platform
STEP	Straight Through Euro Processing
SWIFT	Society for Worldwide Interbank Financial communication
SZD	System zabezpečení dat
TARGET	Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System

12. PŘÍLOHY

- Příloha č. 1 Ceník peněžních a obchodních služeb České národní banky
- Příloha č. 2 Vzor číselníku účastníků platebního styku v ČR (CPS) platný od 1.8.2009
- Příloha č. 3 Swiftové kódy bank a družstevních záložen platné pro jejich české pobočky
- Příloha č. 4 Seznam bank přijímací transakce 01
- Příloha č. 5 Časový rozvrh provozu systému TARGET2

Příloha č. 1: Ceník peněžních a obchodních služeb ČNB

Část V. Ceníku – Mezibankovní platební styk (platný od 1.1.2008)

Položka	Operace	Cena v Kč
	Základní cena za zpracování jedné neprioritní vstupní položky předané zúčtovacímu centru v závislosti na počtu všech zpracovaných položek v měsíci	
501010	a) do 249 999. položky v měsíci	0,15
501011	b) od 250 000. do 2 499 999. položky v měsíci	0,11
501012	c) od 2 500 000. do 4 999 999. položky v měsíci	0,07
501013	d) od 5 000 000. položky v měsíci	0,03
	Přirážka k základní ceně položky podle pásma zpracování	
501020	od 17:00 hod. dne D-1 do 06:00 hod. dne D I. pásmo	0
501021	od 06:00 hod. do 10:00 hod. dne D II. pásmo	0,15
501022	od 10:00 hod. do 12:30 hod. dne D III. pásmo	1
501023	od 12:30 hod. do 13:30 hod. dne D IV. pásmo	3
501024	od 13:30 hod. do 14:30 hod. dne D V. pásmo	20
501025	od 14:30 hod. do 15:30 hod. dne D VI. pásmo	100
	Základní cena za zpracování jedné prioritní vstupní položky předané zúčtovacímu centru v závislosti na počtu všech zpracovaných položek v měsíci	
501210	a) do 249 999. položky v měsíci	5
501211	b) od 250 000. do 2 499 999. položky v měsíci	4,96
501212	c) od 2 500 000. do 4 999 999. položky v měsíci	4,92
501213	d) od 5 000 000. položky v měsíci	4,88
	Přirážka k základní ceně položky podle pásma zpracování	
501220	od 17:00 hod. dne D-1 do 12:30 hod. dne D I. – III. pásmo	0
501223	od 12:30 hod. do 13:30 hod. dne D IV. pásmo	5
501224	od 13:30 hod. do 14:30 hod. dne D V. pásmo	20
501225	od 14:30 hod. do 15:30 hod. dne D VI. pásmo	100
501040	Vytvoření jedné výstupní položky	zdarma
501050	Zpracování písemného příkazu předaného na tiskopisu	1000
	Zpracování souboru vstupních dat (nosiče)	
501060	a) druhý a další soubor vstupních dat mimo Systém přenosu zpráv	100
501061	b) první soubor vstupních dat mimo Systém přenosu zpráv	zdarma
501062	c) všechny soubory vstupních dat v Systému přenosu zpráv	zdarma
501070	Vytvoření souboru výstupních dat (nosiče) z archivovaných dat	500
501080	Vyhledání položky s datem zpracování starším než 30 kalendářních dnů	100

Pramen:

<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/download/cenik.pdf>

[cit. v červnu 2009]

Příloha č. 2: Vzor číselníku účastníků platebního styku v ČR (CPS) platný od 1.8.2009

Z	Identi- fikační kód	BIC kód (SWIFT)	Název účastníka	Systém CERTIS		
				Typ účastníka	Znakový kód	Klientské prioritní položky
	100	KOMB CZ PP	Komerční banka, a.s.	DP	KOMB	A
	300	CEKO CZ PP	Československá obchodní banka, a.s.	DP	CEKO	A
	600	AGBA CZ PP	GE Money Bank, a.s.	DP	AGBA	A
	800	GIBA CZ PX	Česká spořitelna, a.s.	DP	CSPO	A
	2600	CITI CZ PX	Citibank Europe plc, organizační složka	DP	CITI	A
	3500	INGB CZ PP	ING Bank N.V.	DP	INGB	A

Pramen:

http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/platebni_styk/ucty_kody_bank/download/kody_bank_CR_131.pdf [cit. v srpnu 2009]

Příloha č. 3: Swiftové kódy bank a družstevních záložen platné pro jejich české pobočky

Název	SWIFT kód
ABN AMRO BANK (Royal Bank of Scotland)	ABNACZPP
AKCENTA	AKCTCZ21
Banco Popolare	BAPPCZPP
Bank of Tokyo-Mitsubishi	BOTKCZPP
Banka mezinárodní spolupráce	FICH CZPP
BRE Bank (mBank)	nemá
CALYON	CRLYCZPP
Citibank Europe	CITICZPX
Citfin, spořitelní družstvo	nemá
COMMERZBANK	COBACZPX
Česká exportní banka	CZEE CZPP
Česká národní banka	CNBACZPP
Česká spořitelna	GIBACZPX
Českomoravská stavební spořitelna	nemá
Českomoravská záruční a rozvojová banka	CMZRCZP1
Československá obchodní banka	CEKOCZPP
Deutsche Bank	DEUTCZPX
Fio, družstevní záložna (CZ)	FIOZCZP1
Fio, spořitelné družstvo (SK)	FIOZSKBA
Fortis Bank	GEBACZPP
GE Money Bank	AGBACZPP
HSBC Bank	MIDLCZPP
Hypoteční banka	nemá
ING Bank	INGBCZPP
J a T Banka	JTBPCZPP
Komerční banka	KOMBCZPP
LBBW Bank	BAWACZPP
Modrá pyramida stavební spořitelna	nemá
Moravský Peněžní Ústav	nemá
Oberbank	OBKLCZ2X
Peněžní dům, spořitelní družstvo	nemá
PPF Banka	PMBPCZPP
PRIVAT Bank	nemá
Raiffeisen stavební spořitelna	nemá
Raiffeisenbank	RZBCCZPP
Raiffeisenbank im Stiftland	GENOCZ21
Stavební spořitelna České spořitelny	nemá
Straumur-Burdaras Investment Bank	nemá

Název	SWIFT kód
UNIBON	nemá
UniCredit Bank	BACXCZPP
Volksbank	VBOECZ2X
Všeobecná úvěrová banka	SUBACZPP
Waldviertler Sparkasse von 1842	SPWTCZ21
WPB Capital	nemá
Wustenrot hypoteční banka	nemá
Wustenrot stavební spořitelna	nemá

Pramen: <http://www.mesec.cz/texty/swift-kody-bank/> [cit. v srpnu 2009]

Příloha č. 4: Seznam bank přijímací transakce 01

Kód banky		Jméno banky
Numerický	Znakový	
100	KOMB	Komerční banka, a.s.
300	CEKO	Československá obchodní banka, a.s.
600	AGBA	GE Money Bank, a.s.
710	CNBA	Česká národní banka
800	CSPO	Česká spořitelna, a.s.
2010	FIOZ	Fio, družstevní záložna
2020	BOTK	Bank of Tokyo-Mitsubishi (Holland) N.V.
2030	WDZ	AKCENTA, spořitelní a úvěrní družstvo
2050	WPBZ	WPB Capital, spořitelní družstvo
2060	CITF	Prague Credit Union, spořitelní družstvo
2070	MPUZ	Moravský Peněžní Ústav - spořitelní družstvo
2100	CMHB	Hypoteční banka, a.s.
2200	PDSO	Peněžní dům, spořitelní družstvo
2210	FICH	Banka mezinárodní spolupráce, a.s.
2600	CITI	Citibank Europe plc
2700	CABV	UniCredit Bank Czech Republic, a.s.
3500	INGB	ING Bank N.V.
4000	DRES	BAWAG Bank CZ a.s.
4300	CMZR	Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.
5000	CRLY	CALYON S.A.
5400	ABNA	ABN AMRO Bank N.V.
5500	RZBC	Raiffeisenbank a.s.
5800	JTBP	J a T Banka, a.s.
6000	PMBA	PPF banka, a.s.
6100	ICBN	Banco Popolare Česká republika, a.s.
6200	COBA	COMMERZBANK Aktiengesellschaft, pobočka Praha
6300	GEBA	FORTIS BANK SA/NV
6800	VBOE	Volksbank CZ, a.s.
7910	DEUT	Deutsche Bank Aktiengesellschaft Filiale Prag, organizační složka
7940	SPWT	Waldviertler Sparkasse von 1842
7960	CMSS	Českomoravská stavební spořitelna, a.s.
7970	SSWT	Wustenrot - stavební spořitelna, a.s.
8040	SMWR	Oberbank AG pobočka Česká republika
8060	CSST	Stavební spořitelna České spořitelny, a.s.
8090	CEXB	Česká exportní banka, a.s.
8150	MIDL	HSBC BANK PLC

Pramen: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/certis/certis_kpp.html [cit. v srpnu 2009]

Příloha č. 5: Časový rozvrh provozu systému TARGET2

Čas	Popis
6:45–7:00	Čas k přípravě denních operací (*)
7:00–18:00	Denní zpracování
17:00	Uzávěrka pro klientské platby (tj. platby, jejichž plátcem ani příjemcem není přímý ani nepřímý účastník)
18:00	Uzávěrka pro mezibankovní platby (tj. platby, které nejsou klientskými platbami)
18:00–18:45 (**)	Konec účetního dne
18:15 (**)	Všeobecná uzávěrka pro využití automatických facilit
(Krátko po) 18:30 (***)	Centrálním bankám jsou zpřístupněny údaje pro aktualizaci účetních systémů
18:45–19:30 (***)	Začátek účetního dne (nový obchodní den)
19:00 (***) –19:30 (**)	Poskytnutí likvidity na účet PM
19:30 (***)	Zpráva o zahájení postupu („start-of-procedure“) a zúčtování trvalých příkazů k převodu likvidity z účtů PM na podúčet nebo podúčty/zrcadlový účet (zúčtování související s přidruženým systémem)
19:30 (***) –22:00	Provedení dodatečných převodů likvidity prostřednictvím ICM předtím, než přidružený systém odešle zprávu o zahájení cyklu („start-of-cycle“); zúčtovací období nočních operací přidruženého systému
22:00–1:00	Technická údržba
1:00–6:45	Zúčtování nočních operací přidruženého systému

(*) Denní operace znamenají denní zpracování a konec účetního dne.

(**) V poslední den udržovacího období pro povinné minimální rezervy končí tato fáze o 15 minut později.

(***) V poslední den udržovacího období pro povinné minimální rezervy začíná tato fáze o 15 minut později.

Pramen:

*<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:237:0001:0070:CS:P>
DF [cit. v červnu 2009]*